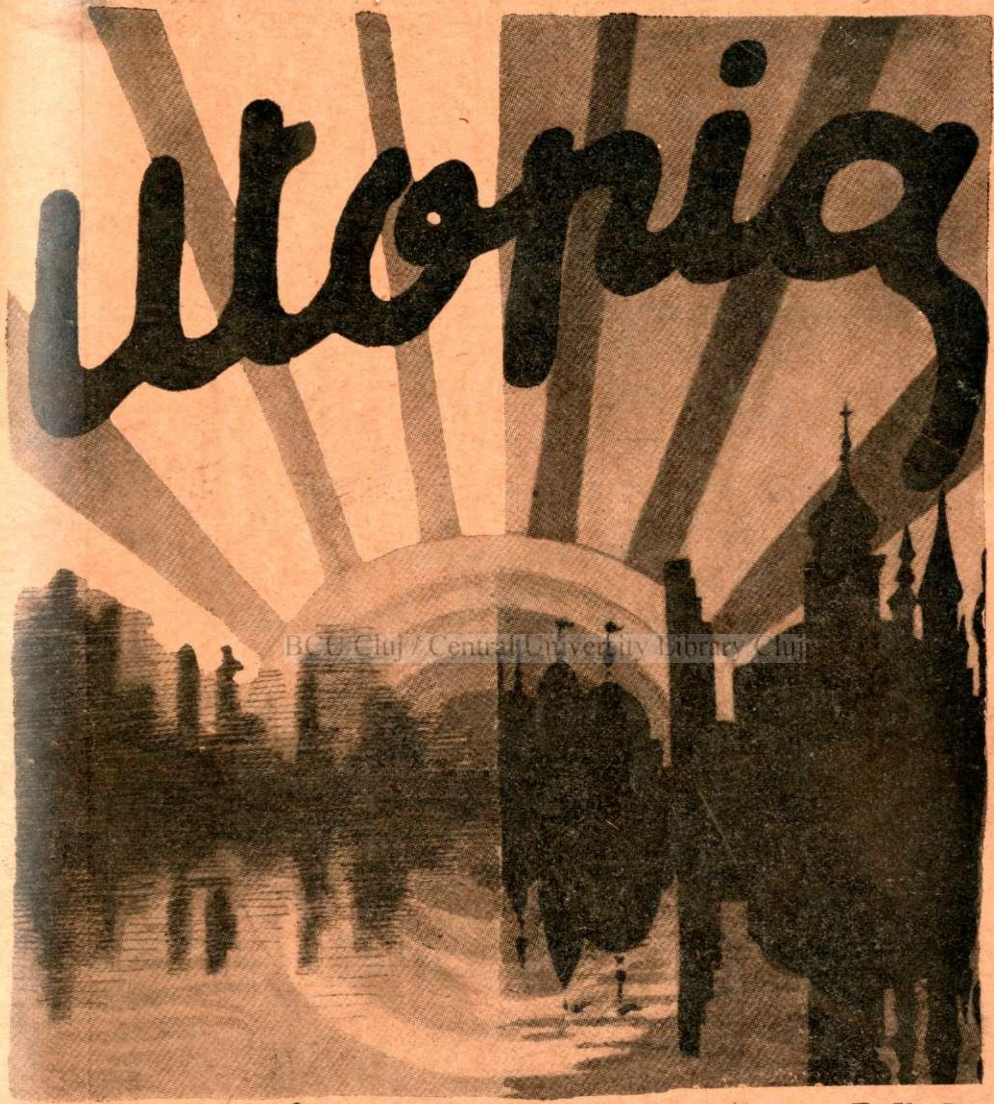
279936

Anul I. No. 1 Martie 1929

E. V. C.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Biblioteca Universității Regele Ferdinand I.
din CLUJ.
№ 855 1930
EXEMPLAR LEGAL.

Cuprinsul

EXEMPLARUL: Lei 20.—

279936

„UTOPIA"

ANUL I. No. 1. MARTIE 1929

Spre larguri...

Pornim în larg...

...Atraşi de acelaşi miraj al tuturor năzuinţelor omeneşti, de întotdeauna şi de pretutindeni, chemaţi de acelaşi tainic SPRE MAI BINE, pornim la drum.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Soarta noastră va fi aceea a tuturor vâslaşilor.

Favorizaţi de vânt şi împrejurări, vom reuşi poate să ne apropiem tot mai mult de ţinta noastră, azi încă departe şi înfăşurată în atmosfera de mister şi în coloritul de irealizabil al titlului nostru.

Frântură din marea şi continua frământare a omenirii, pentru a-şi afla noui forme şi aşezări nădejdilor sale de mai bine, încerca-vom să găsim şi să îndeplinim cu prisosinţă rostul nostru.

Intâmpina-vom greutăţi?... Vom isbuti?...

E taina viitorului!...

Dar, am pleca la drum, chiar dacă am şti mai înainte naufragiul nostru; veni-vor, în urma noastră alţii, cari ne vor duce sforţarea mai departe!...

Pânzele sunt întinse... Pe ţărm rămân prejudecăţi şi obligaţii... Cu noi am luat doar tenacitate şi entuziasm.

Pornim spre larguri...

UTOPIA.

Biblioteca Univ. Regele Ferdinand I Cluj • ROMANIA

Pacifism...

de I. H.

I.

Este cuvântul de ordine al timpului. Este formula magică, menită s'aducă alinare și liniște suferințelor și sbuciumului omenesc.

... Coborât abia de curând din negura vremii și a încercărilor izolate și vizionare, pacifismul, cucerește tot mai mult teren, își face tot mai mult loc in conștiința umană.

Impus pe planul întâiu al realităților, de către o nestăpânită dorință de pace a popoarelor, importanța lui se accentuiază și se definește pe măsură ce se înmulțesc și greutățile ivite în calea realizării lui.

Pentru multă vreme, ideia de pace va absorbi sforțări și energii considerabile. Pentru multă vreme, ea va constitui un punct luminos de orientare, pentru toate înfăptuirile și preocupările noastre. Și desigur, că între ideile cari au animat și călăuzit neamul omenesc dealungul atâtor veacuri, nu va fi cea mai puțin bogată în rezultate bune.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Omenirea, lipsită de omogenitate, trăind în condițiuni de existență mai diferite chiar decât limbile pe cari le vorbia și împrăștiată pe întreaga suprafață a globului — chiar dela început — a fost într'o permanentă mișcare, într'o necontenită prefacere pentru a găsi mereu alte și noui forme de închegare, mereu alte și noui orientări manifestărilor și aspirațiunilor sale.

Și dacă — urmând destinul lui fatal — omul a trebuit să plătească din belșug cu suferințe și cheltuire de energii, fiecare schimbare, fiecare pas făcut spre ceeace el numește progres, în schimb — împins de tainice resorturi — el a mutat vertiginos granițele acestui progres, tot mai departe.

O țintă cucerită, un ideal împlinit, altele le iau locul, marcând și acestea — la rândul lor — doar etape succesive spre altă prefacere, spre un nou ideal.

Creerul omenesc găsește necontenit alte resurse și alte obiective străduințelor sale și in înlănțuirea de fapte, idei și evenimente, cine ar mai putea spune unde încep unele și unde se termină celelalte?...

Dar, în definitiv... unde?... Spre ce țintă ultimă, aleargă această omenire, biciuită de neastâmpăr, pururea însetată de dreptate, veșnic robită și antrenată de devize mereu schimbătoare?...

Excelsior...!

Tot mai sus!... Spre progres!... Spre... desăvârșire!... Tainică și nedefinită țintă!... Putea-vor oare să te ajungă vreodată valurile mereu reînoite ale generațiilor omenești, când chiar idealuri și etape intermediare, sunt atât de greu de realizat și de străbătut?!...

A trebuit doar să treacă aproape două mii de ani decând Isus, cel mai umil și mai genial pacificator, propovăduia pacea și bunăînvoirea între oameni, a trebuit să treacă veacuri de dușmănie și ură, cu nenumărate războae și cortegiile lor de nenorociri, pentruca omenirea, să simtă necesitatea imperioasă a păcii.

A trebuit ca mintea și știința omenească să pună la contribuție și s'aducă în slujba urii, toate resursele și rezultatele cercetărilor sale, pentruca însfârșit dezastrele provocate să înfioare și firile cele mai neînduplecate ale oamenilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Și a mai trebuit în cele din urmă ca știința și technica modernă să desfășoare în fața noastră, perspectivele cataclismelor viitoare, în proporții de apocalips, pentruca să se înceapă și să se lucreze de zor la pregătirea păcii universale, permanente, care să asigure omenirii o liberă și liniștită trecere spre ținta ei finală.

Numai cât *„pericolul"* în sine ca și perspectiva lui, nu este un element destul de puternic și de o suficientă continuitate — știut este doar că omul se obișnuește și cu primejdia — pe care, să se poată pune temeliile și să se poată ridica clădirea păcii, atât de mult visate.

Protagoniștii ei, conducătorii popoarelor, sunt încă și azi în căutarea unui fond, unui substrat sufletesc comun, care să facă posibilă crearea unei unități, a unei înțelegeri, a unei reguli acceptate de toți ca îndreptar obligatoriu, în haosul de pretenții, drepturi, prejudecăți și aspirațiuni contradictorii ale tuturora.

In istoria omenirii, nu odată s'a încercat realizarea acestei păci pe baza unor afinități de ordin politic sau religios. Imperiul roman, cu unitate teritorială și administrativă, realizase tempo-

rar între granițele lui cuprinzătoare, ceeace se numea pe atunci „Pax Romana".

In evul mediu, s'a crezut un timp că s'ar putea constitui, pe baza unității de credință și a ascultării ce se dădea Papei, un *suprastat*, o țară universală în care să domnească o perpetuă pace.

Astfel s'a emis ideia organizării întregii lumi creștine, într'o Federație sau Republică și pentru a se menține pacea, se propune pentru întâia dată, organizarea unui *arbitraj internațional*.

Un tribunal, compus din reprezentanții tuturor părților cum și din reprezentanți ai clerului, ar urma să decidă asupra diferitelor neînțelegeri ce s'ar ivi, iar hotărârea lui va putea fi apelată la Sf. Scaun.

Cel care a preconizat cel dintâi, această ideie a arbitrajului obligatoriu, cheia oricărei înțelegeri internaționale, a fost Pierre Dubois la anul 1305. Cu el se deschide seria marilor visători pacifiști ai omenirii.

Intre cei cari au dus mai departe ideia păcii, construind planuri și proecte ingenioase și naive totodată, amintim pe Thomas Morus care a scris cartea cu mare răsunet intitulată: „Utopia", apoi pe Emeric Crucé, pe Sully, ministrul lui Enric IV și însfârșit pe abatele Saint Pierre.

Acesta din urmă într'o lucrare intitulată *„Proect de pace eternă"*, emite ideia unei *Alianțe perpetue*, care prin *garantarea teritoriilor*, printr'un arbitraj obligatoriu, permanent și însoțit de sancțiunile necesare, să dea statelor semnatare o deplină siguranță contra răsboalelor. In schimb fiecare din state, va contribui, proporțional cu veniturile sale, la cheltuelile Alianței.

Azi, în pactul Societății Națiunilor, principiile lui Saint Pierre și ale celorlalți, n'au fost neglijate, dar pe timpul lor, atmosfera nefiind suficient pregătită, ei au trecut drept niște visători incorigibili.

A trebuit să vină revoluția franceză și americană, pentruca ideia păcii realizată prin o Soc. a Națiunilor, odată apărută, să nu piară, ci alimentată încontinuu, să dea în cele din urmă, rezultate pozitive.

A trebuit ca Revoluția franceză să prefacă din temelii întreaga

ordine socială de pân'atunci pentruca omenirea să înceapă a se gândi și respira mai liber.

Doctrina acestei revoluții inspirată din „Declarația drepturilor omului" și din o dorință arzătoare de a vedea trăind în armonie și pace această omenire, pân'acum veșnic sbuciumată, și-a găsit formularea ei clasică în opera filosofului Kant: „Zum ewigen Frieden" (1795) din care s'a inspirat și Wilson, atunci când a enunțat faimoasele 14 puncte pe baza cărora s'a încheiat armistițiul din 1918.

Kant propunea între altele: 1) O federație a popoarelor libere, menită să garanteze libertatea tuturor membrilor ei; 2) Constituția fiecărei națiuni să fie reprezentativă democratică; 3) Dreptul popoarelor de a dispune de ele înși-le (deci organizarea lor politică după principiul național); 4) Publicitatea tuturor actelor diplomatice; 5) Dezarmarea și dispariția armatei permanente: 6) Condamnarea oricărei intervenții în afacerile altui stat.[1])

Firește, acestea erau principii dintre cele mai ideale, ele supuneau politica dreptului, iar dreptul îl supuneau moralei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar, configurația politică de atunci a Europei, nu le putea admite. Dintre popoarele mici multe erau încă asuprite și se știe cât de mult era înrădăcinată în acest timp domnia forței.

Principiul care regula pe această vreme, relațiunile dintre diferitele state, era principiul *echilibrului forțelor*, consfințit prin tratatul de Westfalia (1648), principiu care rămâne în vigoare până la anul 1914. El constă în tendința de a se constitui prin alianțe, state sau grupe de state, de forțe aproape egale, pentru a se împiedeca să se atace unele pe altele. Când unul din grupe câștigă o nouă alianță și devenea mai puternic, celelalte căutau a se uni pentru a zădărnici ruperea echilibrului.

Desigur că această teorie a echilibrului sau balanței puterilor, era ceva foarte șubred și nu putea da garanții suficiente pentru menținerea păcii. Dovadă că de dragul acestui echilibru trei mari puteri: Austria, Rusia și Prusia au consimțit să-și împartă între ele o țară mai mică, Polonia, sfâșiată pe atunci de certuri interne.

Politica echilibrului, pe lângă că nu oferea garanții de drept

---

[1]) *D. Gusti*: Originea și ființa Soc. Naț. Ed. Cultura Națională.

şi că era o politică de culise, sforării şi intrigi, cum au caracterizat-o chiar cei ce o practicau (Bismarck, Metternich) dar mai nedreptăţia şi statele mici, ţinându-le mereu la capriciul celor mari şi sacrificând aproape întotdeauna interesele lor, pentru a satisface exigenţele puterilor mari.

Politica de echilibru a dus la formarea celor două grupe mari de state: Antanta şi Puterile Centrale, cari sfârşiră prin a deslănţui războiul ce a cuprins apoi toată lumea.

Mai stăruesc şi azi în mintea noastră amintirile acestui războiu. Şi azi se resimte încă lipsa rezervelor şi energiilor aruncate în cumpănă şi pulverizate în formidabila ciocnire de forţe ale celor două grupări.

Se zice, şi cu drept cuvânt, că războaele mari n'au învingători, ele lasă în urmă-le doar învinşi şi ruine.

Dar, pentrucă, faţă de pierderile cauzate de războiul trecut — între cari, multe sunt fără putinţă de refacere — au apărut, ca consecinţe ale acestui războiu, probleme, învăţăminte şi directive noui, să vedem cum se prezintă ideia de pace în lumina acestor consecinţe şi directive.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Va urma).

Laboratoarele morţii

1. „Tratatele şi convenţiunile internaţionale sunt petice de hârtie". *Bethmann Holweg — Guvernul sovietic.*

2. „Toată producţia industriei chimice care a fost stimulată sub imperiul unei necesităţi de apărare naţională, va fi utilizată integral pentru Naţiune în timp de pace, contribuind astfel la bunul trai, la desvoltarea şi propăşirea ţărei întregi". Colonel *Popescu G. E.*

Laboratoarele morţii — cum le-am botezat noi — se găsesc în toate ţările pretinse civilizate. Ele au mai mult sau mai puţin altă etichetă. Decorate cu firme sugestive: „Fabrică de produse chimice", „Uzine pentru produse chimico-farmaceutice", etc.,

într'o singură noapte — prima noapte a măcelului viitor — își vor schimba hainele albe strălucitoare în haine de doliu, presărate cu desenuri hidoase de capete de morți.

Se înțelege de sigur că-i vorba de acele laboratoare cari pregătesc în timp de pace și în timp de răsboi, așa zisele *gaze de luptă*, arma diabolică a viitorului, despre care ziarul „U. S. A. Military Enginer" a scris mai de mult următoaerle:[1])

„Gazul este arma cea mai eficace și cea mai *umanitară* (!)[2]) din câte se cunosc", apoi... „sunt mijloace puternice de apărare cari în timp de pace nu provoacă cheltueli mari..." In 1922, generalul Amos Fries, șeful serviciului chimic de răsboi al armatelor americane, se exprimă astfel: „Numai încape nici o îndoială că în viitor mijloacele chimice vor fi întrebuințate pe o scară și mai întinsă ca în răsboiul trecut. Rezultă că, cu toate deliberările dela Washington, este absolut necesar pentru țara noastră de a prepara „à fond", răsboiul chimic. Efectele gazelor cari demoralizează un inamic neobișnuit sunt atât de enorme, încât *oricare șef va trebui să fie făcut răspunzător, dacă nu va ști să-și asigure superioritatea din acest punct de vedere, în luptele viitoare*".

Aceste mărturisiri trebue întipărite și în mintea noastră. Numai când o minune va suprima răsboaiele — greu să credem acest lucru, — numai când știința va ajunge să găsească alte mijloace de luptă mai diabolice ca aceste gaze, numai atunci popoarele vor renunța la laboratoarele morții și numai atunci vor avea tărie: Protocolul convențiunei dela Haga din 28 Iulie 1899, tratatul dela Versailles, protocolul conferinței dela Washington din 7 Ianuarie 1922, apelurile Ligii Națiunilor.

Data de 22 Aprilie 1915, orele 17 origina oficială a răsboiului cu gaze.. Dela această dată toate popoarele beligerante s'au întrecut în prepararea gazelor de luptă.

Germanii s'au ocupat în special cu atacul prin valuri de gaze, Francezii cu obuzele toxice de artilerie, iar Englezii cu proiectoarele Livens.

La 10 Iunie 1917, la *Ypres* (sectorul Langemarck—Flanda), Francezii au fost atacați de un gaz teribil, vezicant, de *Yperita*. Ideia gazelor de luptă nu-i nouă. După Colonel Popescu G. și

[1]) Vezi Revista „*Antigas*". (Buletin ofic. al S. A. C. G. București).
[2]) Sublinierea și mirarea e a noastră.

alții, Atenienii în anul 413 a. Cr. în răsboiul cu Peloponesienii, au întrebuințat la asediul cetăților, fumul rezultat din arderea lemnelor îmbibate cu smoală și pucioasă; *focul grecesc* nu era altceva decât var nestins, petrol, rășină, pucioasă și smoală. Inchiziția — de tristă amintire — se servia de gaze toxice (pucioasă, acid cianhidric, oxid de carbon) pentru pedepsirea necredincioșilor.

In 1855, Englezii pregătiseră gaze pentru asediul Sebastopolului In 1910, poliția germană a întrebuințat gaze lacrimogene, în 1912 vestitul polițist parisian Lépine a atacat pe apașii Bonnot și Garnier cu clor și bromacetonă. *Pilon* și *Lemaire* scriu în *„Mercure de France“* (1918) că în 1690, un magician a prezentat regelui invenția *„unei licoare proprie a zăpăci pe inimic“*. Ludovic al XV-lea a refuzat-o în interesul *umanității*. Impăratul, în 1865, cu ocazie una experiențe dela *Châlons*, le-a respins deasemeni ca fiind „contra drepturilor ginților“ (Oeuvre, 1918).

*

Probleme apărării populației militare se pare că-i destul de bine rezolvată, rămâne aceia a *apărării populației civile, în viitor expusă foarte mult.*

Problema apărării populației civile merită să fie mai mult studiată, mai ales că și *architectura și problema orașelor va trebui — credem noi — mult modificată.*

Un gaz de luptă este în genere un corp sau amestec de corpuri, fie lichide vaporizate sau pulverizate, fie gazoase, fie solide foarte fin divizate, cari pot printr'o iritație sau leziune a scoate din luptă pe un ostaș. Acțiunea gazului de luptă depinde de multe cauze (atmosferă, stare de repauz, etc., etc.). Calea de pătrundere în organism e variabilă după gaz, dar cea obișnuită e calea respiratorie.

După acțiunea lor fiziologică se poate face următoarea clasificare: gaze *sufocante, vezicante, iritante,* (lacrimogene, strănutătoare, grețoase) și *toxice.*

Vom vorbi doar de câteva gaze mai importante, cât ne este îngăduit, de: *Yperita, Lewisita, Cloropicrina* și *acid cianhidric.*

YPERITA este cunoscută de un secol. Englezii au denumit-o „King of gazes“, iar Fișman (din Rusia sovietică) regretă că Germanii nu au păstrat-o pentru răsboiul viitor. Yperita purifi-

cată e ca petrolul și are miros slab de muștar. E o otravă a celulelor și are o acțiune extrem de vezicantă, chiar în doze de 1:500.000 produce arsuri. Este un gaz de luptă prin excelență persistent și defensiv. Se menține pe teren 30 de zile, iar în pământ cu lunile.

Atacă pielea, ochii și căile respiratorii. Măștile și costumele de cauciuc sunt nefolositoare, fiind imediat alterate de Yperită.

Chestiunea profilaxiei individuale și colective, va face subiectul altui articol.

LEWISITA e un gaz îngrozitor. S'au țesut multe exagerări în jurul ei, lesne de înțeles pentru ce.

Lewisita -- după numele inventatorului, prof. american căpitan LEWIS — a fost botezată de Americani: „The dew of death" și G. 34.

A fost foarte secret preparată la Wilougsby, mahalaua Clevelandului, într'o uzină botezată „cursa șoarecilor". Lucrătorii nu au văzut lumina zilei cu anii, primeau hrana și corespondența printr'un serviciu special, anume înființat. Nimeni, nici lucrătorii, nu au știut până după răsboi, ce se prepara acolo. Singurul Lewis deținea secetul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Unii specialiști afirmă că-i inferioară Yperitei. Lewisita se prepară din arsine. E uleioasă și în contact cu apa se aprinde Americanii au avut 150 de tone de lewisită cu care pretindea că pot distruge jumătate din Germania.

După răsboi, ne mai având ce face cu ea, Americanii au aruncat-o departe în Ocean.

CLOROPICRINA. E un gaz de luptă foarte „agresiv" și de o foarte mare însemnătate pentru noi, căci se poate prepara din *petrol.* (Procedeul industrial Prof. Dr. *Dan Rădulescu* și Dr. *Secăreanu, Cluj).* E un lichid toxic cu bune întrebuințări și în timp de pace, la: *deratizarea* corăbiilor, magaziilor, etc., la *deparazitarea* caselor, cazărmilor, vaselor, etc.

E un gaz mai puternic ca fosgenul.

ACIDUL CIANHIDRIC sau acidul *prusic,* este extrem de toxic. E un lichid ce miroase a migdale amare. E din fericire un gaz *instabil, trecător.* In concentrație de ½ gr. la m. c., omoară pe om imediat. Francezii l'au întrebuințat sub numele de *Vincenita.* Atacă bulbul. In doze mai mici produce dureri de cap, amețeli, slăbește vederea, dureri la încheeturi, apoi mai

târziu convulsii *teribile, asfixie, moarte*. Gaze de luptă mai sunt: *Clorul, fosgenul, palita, surpalita, ciclita, bromul, oxidul de cărbune*.

*

Mareşalul *Foch* a spus: *„Răsboiul viitor se va face în aer şi aviaţia cea mai puternică va asigura pacea"*.

Propaganda pentru arma chimică trebue să meargă şi la noi mână în mână cu aceea pentru aeronautică.

E o *utopie* să credem, că viitorul ne va scuti de surprize. Pentru aceasta, trebue să fim pregătiţi încă din timp de pace.

Dr. OD. APOSTOL.

Ce este nebunia?

de Dr. G. RETEZEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Qui peut se flatter de n'être fou en rien?... Nous disons qu'un homme est fou quand il ne pense pas comme nous. Voilà tout. Philosophiquement, les idées des fous sont aussi légitimes que les nôtres". — *Anatole France* (La vie littéraire, pre série).

Din cercetarea activităţii psihice umane s'a ajuns la concluzia existenţei unor facultăţi în acest psihism. Unele, intelectuale, alcătuesc psihismul superior; altele, morale, formează psihismul inferior.

Didactic, aceste facultăţi au fost separate. Necesităţile metodei de învăţământ au făcut ca această izolare să fie şi mai adâncă, aşa că se vorbeşte deosebit de percepţii sensoriale, de memorie, de ideaţie, de raţionament şi de voinţă, ca facultăţi intelectuale; de instincte, de emoţii, de afecţiuni şi de sentimente, ca facultăţi morale. De fapt, toate aceste facultăţi sunt asociate, ceeace face ca activitatea voluntară să fie determinată în parte şi de psihismul inferior, iar activitatea reflexă, la rândul ei, să fie determinată în parte şi de psihismul superior.

Pe baza valorilor facultăţilor psihice — valori de calitate, de cantitate şi de echilibru, — psihiatrii au clasat psihismele în patru mari clase:

Schematic, în jurul unei stări normale teoretice, sunt supranormalii, oamenii superiori, fie intelectual, fie moral.

In jurul acestora sunt normalii, cei mai numeroşi, ale căror facultăţi au valori mijlocii.

Apoi, anormalii, sau subnormalii, intelectuali şi morali, cu facultăţi calitativ şi cantitativ inferioare sau dezechilibrate.

In jurul anormalilor se găsesc psihopaţii, cu turburări morbide în echilibrul, cantitatea şi calitatea facultăţilor lor psihice. Aceştia sunt, deci, cei mai depărtaţi de centrul schemei — de starea normală teoretică. Când psihopatul e nesociabil şi e periculos societăţii e socotit alienat. Termenul „alienaţie mentală" are, aşa dar, şi o valoare sociologică; „se aplică numai acelora dintre bolnavii mentali a căror sechestrare e obligatorie împotriva voinţii lor, fie pentru a proteja societatea împotriva lor, fie pentru a-i proteja pe ei înşişi împotriva încapacităţii lor de a trăi în libertate".

Calificativul „nebun", în stadiul actual al psihiatriei, e neîntrebuinţat. Altădată, termenii „nebunie", „alienaţie mentală" şi „psihopatie" erau sinonimi. Astăzi, sunt uzitaţi în ştiinţă numai adăogându-li-se câte un adjectiv care le schimbă sensul; astfel, se poate vorbi de nebunie periodică, de nebunie colectivă, de nebunie morală, de nebun moral, etc. Unui nebun moral nu i se poate spune „psihopat moral", nici „alienat moral".

In genere, pentru mulţime „nebuni" sunt numai cei agitaţi, cei incoerenţi în actele, în vorbele şi în atitudinile lor. In faţa unui melancolic, cu idei de sinucidere, diagnosticul poporului e aproape întotdeauna favorabil; nimeni nu admite că un melancolic e mai periculos pentru societate decât un agitat, că e „nebun" şi că internarea lui într'un ospiciu trebue să se facă neîntârziat. De asemenea, o seamă de indivizi, dintre cari unii, mistici, propovăduitori de religiuni nouă, alţii, erotici cu delir de gelozie, bănuitori la orice vorbă şi gest, iar alţii, revendicatori de bunuri pe care nu le-au avut niciodată, crezându-se deposedaţi şi mai ales nedreptăţiţi, cer cu stăruinţă să li se facă dreptate, intentează procese fără rost şi umplu coloanele gazetelor cu plângeri nejustificate: toţi aceştia, ca şi cei cu delir politic cari se consideră chemaţi să schimbe situaţia politică chiar cu preţul vieţii lor, nu sunt „nebuni" în concepţia vulgară, cu toate că, în realitate, sunt cei mai periculoşi pentru societate şi până

în prezent incurabili. Inteligența lor nu e slăbită, turburarea lor mentală e parțială, caracterizată prin delir de persecuție sistematizat și prin halucinațiuni. Dintre acești paranoici răsar organizatorii de secte religioase, criminalii din gelozie fără motiv, insultătorii autorităților, magnicizii, regicizii, etc.

Când e vorba de nebunie morală sau mai ales de nebunie rezonantă părerea e aproape unanimă: „ăsta nu-i nebun, are și el dreptate, știe el ce spune".

Apoi, pentru mulțime un idiot nu e „nebun", după cum nu e nici dementul, deși ambii sunt alienați.

Prin urmare, termenul „nebunie" nu e destul de cuprinzător. In deceniile trecute acest termen era admis în psihiatrie, căci era propice susținerii teoriei semi-nebuniei. Știința bolilor mentale a evoluat însă.

Teoria semi-nebuniei spre cinstea psihiatriei de azi, e tot mai mult părăsită. Excesele care s'au făcut pe baza acestei teorii au zdruncinat, întrucâtva încrederea celor cu bun simț în rezultatele cercetărilor psihiătrice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'au scris volume de mii de pagini care să documenteze că Isus Hristos a fost nebun, alții s'au silit să arate că Pasteur a fost debil mental. Socrate, Mahomet, David, Iuliu Cezar; Gogol, Dostoiewsky, Tolstoi, Gorki; J. J. Rousseau, Flaubert, Voltaire, Bossuet, Napoleon, Zola, Balzac, Diderot, Victor Hugo, Alexandre Dumas-fils; Nietzsche, Schopenhauer, Newton, Goethe, Schiller, Darwin; Schumann, Donizetti, Chopin, Wagner, Mozart, Beethoven, Rossini, Berlioz, toți aceștia și încă mulți alții au fost clasați drept semi-nebuni, unii chiar drept nebuni.

Așa dar, după această teorie, cei cari ne luminează mintea și ne cultivă sufletul prin operele lor au fost semi-nebuni sau nebuni...! Se putea oare ajunge la un rezultat mai nepotrivit? Astăzi, sub influența lui Freud, acest „Newton al psihopatologiei", interpretarea bolilor mentale e cu totul deosebită; altă metodă ,alte rezultate. Cercetările psihanaliștilor asupra personalităților oamenilor celebri au ca țintă nu de a-i micșora, ci de a-i mări mai mult. Oamenilor superiori nu li se mai caută lipsurile morale sau intelectuale pentru a-i doborî de pe piedestalul pe care milioane de admiratori i-au ridicat; ci se arată mecanismul psihic al ridicării lor sociale. Răul nu-i scos la iveală; se evidențiază, însă, mijloacele prin care superioritățile intelectuale

și morale au triumfat asupra lui. E și absurd ca un om care, scoțând din adânc sensul vieții, a putut să-și transforme non-valorile în valori reale, să fie judecat numai după non-valori. Valoarea reală fiind o energie cu o formă utilă, activitatea unui om trebuie apreciată după gradul de utilitate socială pe care ea îl prezintă, nu după felul energiei ce nu a luat încă o formă utilă.

Un alt aspect al problemei „nebuniei" e că întrebuințând acest termen care nu diferențiază pe anormali, de psihopați și de alienați, mulțimea îi consideră pe toți afară de lege. Concepția morală care se desprinde de aici e datorată concepției, din trecut, asupra vieții, când, și anormalul și psihopatul și alienatul erau priviți ca greșeli ale naturii, de aceea „singurul sentiment pe care aceștia îl treziau a fost multă vreme o protecție disprețuitoare".

Un „nebun" nu e mai de disprețuit decât oricare alt bolnav. Oricine se poate îmbolnăvi de o boală mentală ca de oricare alta. Aproape toate bolile infecțioase: tifosul, pneumonia, scarlatina, difteria, tusea convulsivă, gripa spaniolă, paludismul, tifosul exantematic, reumatismul, holera și altele, precum și intoxicațiile cu fosfor, mercur, ceaiu, cafea, opiu, morfină, cocaină, eter, alcool. ciuperci, etc. pot produce turburări mentale. In multe din aceste cazuri, bolnavul nu-și mai aduce aminte de unde e, cine e, de-i însurat sau nu, nu știe unde e, nu știe luna și nici chiar anul, e lipsit de voință, nu poate să se îmbrace, să-și aprindă o țigare, iar de-i pus în fața unei oglinzi nu se recunoaște. Se poate oare un tablou mai întunecat ca al acestei confuzii mentale? Totuș, prognosticul ei științific, în ciuda celui popular, e cât se poate de luminos, căci „confuzia mentală e cea mai curabilă dintre psihoze". Uneori se vindecă după câteva ore, de ex.: confuzia mentală alcoolică. Poporul, însă, de cele mai multe ori, prin concepția pe care o are despre „nebunie" stigmatizează definitiv pe acești intoxicați. O mâncare cu bureți îl poate scoate pe un om, față de societate, pentru totdeauna din rândurile celor normali.

Popularizarea cunoștințelor psihiatrice ar fi de mare folos social: cunoașterea cauzelor bolilor mentale ar conduce pe fiecare la o mai înaltă concepție morală. Infirmul psihic va fi tot atât de nedesprețuit cum e azi cel fizic. Degenerescența va fi privită

ca fiică a sărăciei şi, apoi, ca mamă a sărăciei. Se va înţelege mai cu uşurinţă de către toată lumea nevoia de a îmbunătăţi soarta degeneraţilor, de a le da posibilitatea dobândirii unei meserii, ca, astfel, prin buna lor stare numărul celor nevoiaşi, din punct de vedere moral, intelectual şi fizic, în viitor, să fie tot mai scăzut. Mii şi zeci de mii de învinşi în lupta pentru vieaţă sunt socotiţi de societate ca anormali: regimente de nevrozaţi, a căror singură vină e că, intrând în luptă, au căzut; cum, de altfel, orice luptător poate să cadă. Au fost forţaţi să bată în retragere, să regreseze, pentru ca alţii să progreseze. Nu trebue, însă, să se uite că învingătorii sunt totdeauna obligaţi să îngrijească de răniţi.

BIBLIOGRAFIE:

René Charon: La psychiatrie en clientèle.

Dr. Jean Demour — Tobie Jonckheere: Ştiinţa educuţiei. — Trad. de *Alexandrina Demetrescu*.

J. Grasset: Demifous et demiresponsables.

Bernard Hart: Psychopathology: its deyelopment and its place in medicine. Cambridge.

Dr. C. Jung: L'inconscient dans la vie psychique normale et anormale.

Edouard Pichon: Position du problème de l'adaptation réciproque entre la société et les psychismes exceptionnels. Rev. française de Psychanalyse 1929.

Régis: Précis de Psychiatrie.

Rogues de Fursac: Manuel de Psychiatrie.

Sollier et Courbon: Pratique sémiologique des maladies mentales.

Prof. Dr. C. I. Urechia şi *Dr. S. Mihalescu*: Tratat de patologie neuro-mintală.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ideea de inegalitate

Istoricii şi sociologii recunosc, deopotrivă, că originea democraţiilor de astăzi este ideea de egalitate, că structura socială actuală şi perspectivele istorice, în cari se desfăşoară viaţa popoarelor occidentale au fost deschise de idealul egalitar, învăluit în întreagă filosofia socială raţionalistă a veacului al 18-lea.

Raporturile sociale, economice şi politice, cari au precedat Revoluţia franceză, — grele, medievale şi opresive deopotrivă, —

constituesc cele mai propice condiţiuni pentru germinarea ideii egalitare. Este un proces psihologic: cu cât mediul satisface mai puţin necesităţile, cu atât omul se împacă mai greu cu posibilităţile exterioare reduse, pe cari i le oferă. Lipsa posibilităţilor exogene de manifestare a năzuinţelor şi tendinţelor inerente naturii umane împinge la o interiorizare a vieţii spirituale, la o accentuare de tensiune a impulsurilor subconştiente, — etice sau egoiste, e indiferent. — Tendinţele şi energiile psihice, activate prin imposibilitatea de a dobândi satisfacţie, fac pe om să fie constructiv, inventiv şi creator pe un plan lăuntric, pe planul raţional, speculativ. Şi dacă filosofia franceză prerevoluţionară are un caracter metafisic pronunţat, este fiindcă s'a desvoltat în condiţiuni sociologice, cari au făcut posibilă desfăşurarea acestui proces de închidere în sine, de interiorizare. Clasele sociale erau atât de rigid constituite, atât de osificate, încât toate năzuinţele şi aspiraţiunile individuale trebuiau să se sdrobiască în faţa zidurilor cu cari clasele de sus ştiuseră să se înconjoare. Raporturile economice şi politice exercitau o acţiune în acelaş sens de strivire a individualităţii, îi răpiau toate drepturile de afirmare. Fireşte, în aceste împrejurări se lămureşte tot mai mult în spiritele cugetătorilor noua formă de organizaţie socială, idealul social, care să răspundă necesităţilor individuale: idealul egalitar.

Idea de egalitate, sub o formă sau alta, se încorporează în toate sistemele cu tendinţă raţionalistă, postulând două lucruri: sfărâmarea barierelor sociale şi afirmarea individualităţii. Toată gândirea veacului al 18-lea se polarizează în jurul acestei idei metafizice. Omul acestui veac, pierdut în lumea principiilor absolute, îşi proclamă drepturile asupra lumii faptelor concrete, care trebue să devină accesibilă fiecăruia; noi toţi, fiind expresii ale aceleiaş raţiuni universale, suntem egali. Dacă există inegalitate, spunea Rousseau, ea se datoreşte civilizaţiei. Aceasta este originea tuturor inegalităţilor, fiindcă dela natură toţi suntem egali. Egalitatea fiind primară, naturală — idee împărtăşită şi de neoevangelistul dela Iasnaia-Poliana, — misiunea unei revoluţii este să distrugă tot edificiul culturii, toate inegalităţile ei, să facă un „retour à la primitivité“.

Ideea aceasta de egalitate naturală a fost adoptată şi de psihologie, în începuturile ei empirice. Helvetius spunea că „toţi

oamenii se nasc cu aceeaş inteligenţă, dar educaţia şi împrejurările îi diferenţiază“. Cu alte cuvinte, spiritul unui om este o „tabula rassa“, pe care cunoştinţele venite din experienţă se imprimă mecanic, „determinând fiinţa spirituală a omului şi diferenţiindu-l de alţii‘. Aceeaş idee de egalitate şi plasticitate naturală desăvârşită; spiritul uman nu posedă nimic şi dobândeşte totul mecanic, — fapt care pentru orientarea pedagogiei a avut o importanţă deosebită.

Efect al condiţiunilor sociale medievale, idea egalitară devine cauza eficientă a transformărilor în sens democratic, desfăşurate în timpurile noi. Desigur, nu a fost singurul promotor, ci unul dintr'o constelaţie de factori, cari au cooperat spre acelaş efect. Idee filosofică, lipsită de orice fundamentare pozitivă, ea devine forţa motrice a Revoluţiei franceze, care nu-i decât o încercare de realizare a acestei idei. Având ca semnificaţie concretă, scop, desfiinţarea claselor pentru emanciparea individului, — înafara oricărei distincţii de clasă, — ea lasă neînfăptuită idea de egalitate. Din tot ceeace a dospit în gândirea filosofică prerevoluţionară, în vâlvătaele Revoluţiei iau fiinţă regimurile democratice din zilele noastre, — mai bine zis, ea a dat evoluţiei sociale impulsul în sens democratic, fiindcă realizarea democraţiilor este un proces, care se desăvârşeşte şi azi. Ceeace a făcut neisbânda Revoluţiei în realizarea pricipiului egalitar este că a dovedit că adeseori omenirea se lasă călăuzită de erori, de idei false, fiindcă, — mai presus de adevărurile imuabile şi obiective, — ea cunoaşte anume valori etice, „idealuri false“, pe cari la răscruci istorice este gata să şi le proclama adevăruri ultime, absolute; că adevărul este în funcţie de momentul istoric, — este plural: timpurile şi oamenii îl zăresc sub unghiuri diferite.

Şi în adevăr, dacă idea de egalitate făcuse sâmburele gândirii filosofice din veacul al 18-lea, idea de inegalitate, fundată pozitiv, a devenit pentru ştiinţa de azi cea mai elementară axiomă; asupra ei nu pluteşte nici o îndoială, nici o rezervă. Teoria lui Rousseau, după care inegalitatea este produsă de civilizaţie, nu de natură, ia aspectul unei utopii, unei erori comise de un spirit lipsit de intuiţia realistă a faptelor. Nu numai ştiinţa bazată pe experienţă şi obesrvaţie, — ştiinţa, care se mişcă pe scoarţa solidă a pământului, verificându-şi datele la tot pasul, — ci experienţa zilnică ne încredinţează că diferitele rase umane posedă o ar-

natură psihică, ce diferă dela una la alta; că înlăuntrul aceleiaş rase diferiţii indivizi au o economie spirituală, un capital de dispoziţii şi aptitudini variate dela unul la altul. Cu alte cuvinte, observaţia obiectivă a naturii umane verifică teza contrară: generozitatea naturii nu-i egală pentru toţi.

Teza ştiinţei este veridică. Până azi, s'a atribuit educaţiei o putere nemărginită, se considera ca un factor direct creator. Pricina este că s'a crezut că dela natură omul este plastic cu desăvârşire. Datorită acestei plasticităţi, el ar putea dobândi totul mecanic, i se poate da totul, nefiind refractar la nimic. Astăzi educaţia a pierdut din importanţă, sau dacă nu a pierdut, este concepută altfel decât până acuma. Se ştie că aceeaş educaţie nu dă rezultate individuale identice, ea nu poate desvolta o personalitate din oricine, condiţiunile subiective îi mărginesc întotdeauna posibilităţile. Orice individ, înainte de a ajunge la conştiinţa lumii exterioare, posedă o seamă de dispoziţii şi aptitudini înăscute, anume tendinţe preadaptate, funcţiuni psihice, date în structura aparatului cerebral prin moştenire. Aceste activităţi şi tendinţe, a căror desfăşurare se face spontan, constituesc capitalul moştenit, inconştient, al dispoziţiunilor originale. Individualitatea, natura unui individ, nu este altceva decât complexul de posibilităţi şi tendinţe vitale înăscute. Baza inferioară a vieţii spirituale, procesele şi funcţiunile, cari intră în cadrele ei instinctive, sunt date de natură sub formă potenţială. Individul posedă aptitudini, cari preced orice experienţă individuală, sunt categorii date în organizaţia lui apriorică. Transmise pe cale de continuitate organică, ele diferă dela individ la individ. Copiii aceloraşi părinţi se deosebesc unul de altul atât corporal, cât şi psihic. Ceeace determină constituţia spirituală diferită a unuia de a celuilalt, este un joc de elemente şi procese chimice, ce se desfăşoară în masele germinative, din a căror combinaţie provine. Economia spirituală a fiecăruia este dată sub formă dispoziţională în combinaţia nouă a substanţelor organice în oul fecundat. Nu se întâmplă niciodată ca doi copii ai aceloraşi părinţi să moşteniască o înzestrare psihică identică, fiindcă există un proces de distribuţie, ce face cu neputinţă fenomenul reversibilităţii. Patrimoniul psihic al părinţilor, bogăţia lor spirituală nu se transmite niciodată identică, ci distribuită variat. Cu alte cuvinte, natura nu cunoaşte decât raporturi de inegali-

tate; ea precede momentele exterioare: este apriorică. Mediul nu face altceva decât să declanşeze, accentueze şi să diversifice ceea ce este dat în masa germinativă.

Să privim chestiunea sub raportul social. Explicaţiile date de şcoalele sociologice sunt diferite. Materialismul istoric pune la originea inegalităţii sociale factorul economic, Rousseau punea civilizaţia, iar alţii pun factorul psihologic. După această concepţie raporturile sociale de sub- şi supraordonare au la bază dispoziţiunile naturale umane, inegalitatea socială stă în legătură cu inegalitatea naturală. (Fără îndoilă, nu se poate admite că diferenţierea socială este produsul unui singur factor. Ceea ce o determină este acţiunea convergentă şi multiplă a tuturora, determinismul este mult mai complex). Dacă în societatea umană există raporturi de sub- şi supraordonare, aceasta este numai opera naturii. Au existat întotdeauna, încă din timpurile preistorice. Istoria omenirii n'a cunoscut „Pacea paradisului", n'a cunoscut „Contract social", — n'a cunoscut nimic din tot ceeace afirma Rousseau, — decât un „perpetuum bellum omnium", în sensul lui Darwin. Singura bază a oricărei societăţi o constituesc instinctele egoiste. Fiecare individ tinde, este împins de tendinţa de conservare a eului, dar nu fiecare posedă acelaş echipament spiritual, aceleaşi însuşiri morale şi acelaşi energii intelectuale. De aceea, locul ce ocupă, activitatea ce o desfăşoară în organismul social este determinată de înzestrarea lui preformată, de capacităţile lui spirituale. Echilibrul social rezultă din lupta forţelor individuale inegale, ceeace înseamnă că diferenţierea naturală hotărăşte diferenţierea socială,angrenarea individului în ierarhia socială este consecinţa aptitudinilor lui. Cu alte cuvinte, condiţiunile sociale şi economice ale individului în corpul social au o bază pur psihologică, ceeace le determină este multiplicitatea capacităţilor şi dispoziţiunilor lui psihice, — nu-i părerea noastră, ci concepţia pe care o schiţăm, — înzestrarea lui conatală. Succesul într'o profesiune nu depinde decât de posibilităţile lui subiective. Desigur, există excepţii, dar regula este, că cei cari posedă o capacitate spirituală superioară, deţin o profesiune adevărată. Averea, proprietatea unui individ întotdeauna este în funcţie de puterile lui spirituale, câştigarea ca şi pierderea ei. Intre avere şi înzestrarea psihică există un raport de proporţionalitate directă, fapt pe care un sociolog l-a exprimat

BCU Cluj / Central University Library Cluj

astfel: „Fără îndoială, că clasele sociale — în genere — reprezintă ordinea indivizilor după gradul de înzetsrare". Ammon, stabilind o statistică a încasărilor în lumea comercială, se oprește la cosntatarea celei mai strânse corelații între averea materială (încasări) și averea spirituală (dispoziții), afirmând că ceeace creiază condițiunile economice diferite dela clasă la clasă, este numai și numai înzestrarea spirituală, că prin urmare scara socială nu reprezintă decât scara valorilor spirituale, — distribuția înzestrărilor coincidând cu distribuția averilor.

Reiese deci, că originea claselor sociale este psihologică, nu economică; că ceeace constitue și desparte clasele sociale sunt diferențele psihice. Nimic mai firesc decât această concretizare a spiritualității sub forma ierarchiei sociale. Departe de a fi o piedecă, clasa socială devine un factor selectiv de valori, ea nu lasă să se strecoare în funcțiunile înalte decât cei cari întrunesc capacitatea psihică necesară. Dacă n'ar exista această întocmire în societatea umană, clasa, care să continue selecția naturală din lumea animală, perspectivele progresului ar fi închise. Desvoltarea constituțiilor psihice superioare — talentate și geniale — presupune selecția prealabilă, — indispensabilă, fiindcă ele nu se nasc din nimic, — și acest lucru îl face inconștient clasa, — condiția sine qua non. Ea, fiind constituită din indivizi de acelaș nivel psihic, nu permite decât legături favorabile progresului, îmbunătățirii rasei. Dimpotrivă, o concepție politică, ce ar tinde la distrugerea ei, ar desființa însăși baza evoluției, selecția, al cărei loc l-ar lua panmixia; haosul, a cărui repercusiune ar fi pierderea forțelor imanente ale rasei. Iată cum clasa, din punct de vedere biologic, ia semnificația unui factor esențial în evoluția socială .

Evident. Condițiunile exogene, — sociale, politice și economice, — sunt drepte și utile în măsura în care fac o selecție a capacităților în diferitele sfere ale activității sociale. Baza oricărei culturi este natura, ea este singurul raport de cauzalitate pe care îl cunoaște cea dintâi. Momentele exterioare, mediul, nu face altceva decât să declanșeze și să selecționeze, fiindcă ceeace este creație propriu zisă este opera naturii și tot ce stă în putința omului este dirijarea proceselor acesteia. Dar față de punctul de vedere de mai sus asupra sensului biologic al clasei, se impun rezerve, din pricină că, mărginind selecția în cadrele ei, ea nu dirijează întotdeauna procesele biologice spre îmbună-

tățirea rasei. Dimpotrivă, în anume momente istorice acțiunea clasei împinge la ruină. Ceeace a dus poporul grecesc la pieire, n'a fost atât separația mecanică a claselor, — atât de mare că cea de sus se pierdea în „lumea ideilor", iar pe cea de jos o învăluise mizeria, — cât lipsa proceselor de osmoză biologică. Natura nu trebue concepută ca un ciclu reversibil, ca factor conservator, ci ca un factor creator; ea nu combină cu aceleași elemente aceleași structuri, n'are o continuitate în acelaș sens. Așa, de unde la început clasele sociale reprezentau niveluri spirituale ascendente, se ajunge la un moment dat, când ele nu mai sunt decât economice și ermetizate. Pricina este că natura nu conservă raporturi statice, ea crează neîncetat, iar clasa, mărginind selecția în aceleași cadre rigide, duce la degenerare. Clasa inițial superioară, aristocratică din punct de vedere spiritual, devine pur economică; piramida socială, sub raportul energiilor psihice este inversată: aristocrației naturale i se substituesc bogățiile economice. Corpul social este diformat, antinatural, firea este nedreptățită din pricina anchilozării sociale.

Nu ne întrebăm dacă natura și neegalitățile, pe cari i le-a descoperit știința sunt sau nu respectate de mână omului, dacă structura societății actuale este cea mai bună sau nu. Știm însă un lucru, pe care ni-l lămurește toată istoria: că întotdeauna omului, societatea i s'a părut departe de a întrupa idealul, că mai presus de realitățile materiale și înafară lor, împins de trebuințele și năzuințele lui etice, el își construește o lume abstractă și invizibilă, — dar reală și obiectivă totodată, — o lume, care dacă nu traduce realitățile exterioare, are sensul de a „prepara schimbările de decor ale lumii vizibile", de a fi proectată înafară noastră. Niciodată el n'a înțeles să se plece în fața realităților concrete, întotdeauna spiritul uman s'a mișcat și pe un plan rațional, ideal. Nu este aceasta tot ceeace constitue superioritatea și originalitatea ființii umane? — capacitatea de a-și lărgi cadrele vieții spirituale, smulgându-se din limitele concrete? — posibilitatea de a le transcenda?

G. O.

Religia în istorie

Istoria Chinei, în bună parte, nu-i decât un şir de ani de linişte în muncă trudnică pentru o hrană sărăcăcioasă, şir de ani întrerupţi de zile negre în cari fumegă durerea răspândită de năvala Mongolilor dela Nord, barbari cari aprind, ucid, strivesc împărăţia, răstoarnă conducătorii, se înscăunează stăpânitori peste ţara cucerită. Abia se înfiripează gospodăriile, abia au început să uite paşnicii locuitori din Impărăţia galbenă durerile pricinuite de năvălitori şi Nordul le trimite un nou val de flămânzi sângeroşi. De groaza acestor nomazi, Chinezii au ridicat marele zid. Au muncit milioane de oameni, au pierit cu sutele de mii în prăpăstiile pe marginile cărora înălţau peatră pe peatră. Pe mulţi i-a înghiţit hăurile stâncoase, nu puţini şi-au dat suflarea din urmă sub loviturile de biciu şi cuţit a celor ce-i puneau la muncă. Desăvârşindu-se zidul, îndelungată vreme luptători cu haină albastră de pe înălţimile lui pândeau cu priviri piezise Nordul. Când apăreau năvălitorii încinşi în piei de oae cei de pe zid îi aşteptau cu săgeţi cari le potolea foamea şi clocotul din vine dându-le somnul morţii.

Azi zidul e lăsat în părăsire. Paşnicii Chinezi au plecat să răstoarne în brazde glia de dincolo de zid. Nu au de cine se teme. Mongolii din sălbaticele lor meleaguri nu-i mai îngrozesc, căci înaintea plugului au trecut preoţii lui Lama, semănătorii învăţăturilor lui Budha. Au trecut ducând în dar, — drept răsplată pentru suferinţele pricinuite lor de cei nomazi, — religia milei şi-a uciderii durerii. Religia cea nouă a legat de pământ pe mulţi dintre nomazii Mongoliei, dar în inimile tuturor acestor barbari a sădit dorinţe noui cari au făcut să amorţiască în micul Mongol străvechile instincte războinice.

Prin exemple vorbitoare cum e acesta ni se înfăţişează azi rolul religiei în istoria omenirii. Citind aceste rânduri, v'aţi întrebat desigur care ar fi fost evoluţia civilizaţiei europene dacă budismul s'ar fi răspândit mai de timpuriu printre Mongolii cari s'au revărsat năvălitori, sau au silit alte neamuri să se prăvale peste continentul nostru. Europa ar fi fost cruţată de unele răsturnări, cursul desvoltării sale ar fi fost altul, altul ca direcţie şi forţă.

Dar influenţa „Coranului“ asupra civilizaţiei arabe şi prin

purtătorii acestei civilizații influența lui asupra Europei întregi? S'au găsit învățați cari au susținut că *aproape* întreg islamismul ar putea fi explicat prin înrâurirea acestei cărți cuprinzătoare de învățătură sfântă. La această influență religioasă asupra poporului arab, se adaugă influența creștină, influență, ce avu loc când legăturile dușmănoase între acei cari se închinau cu fața spre Mecca, și creștini au început să devină pașnice. Iertătoarea credință a dragostei, ce au găsit-o în Europa, a creat un suflet nou, mai blând din asprul suflet născut în pustia arabă.

Dacă la aceste exemple adăugim cruciadele, vom avea îndeajuns de multe puncte de sprijin pentru o concluzie sumară despre rolul credinței religioase în istorie. E isbitor cât de puțin se ține seamă — în discuții de teorie socială, în articole de revistă și prelegeri de catedră — de forța fenomenelor religioase între factorii determinanți ai istoriei.

Dacă știința românească ar fi dat publicului nostru o bună istorie a religiilor, desigur că materialismul istoric ar fi adus mai puține rătăciri generației care ne-a precedat, căci istoria religiilor e greutatea de echilibru a doctrinei care nizuește să explice războaie, artă, filosofie și credință printr'un codru de pâine și prin grosolănia sau finețea hainei ce o aruncăm peste goliciunea noastră. Dacă locuitorii Țărilor-de-jos n'ar fi ținut seamă decât de interesele lor materiale, n'ar fi rezistat cu încăpățînare regilor Spaniei. In Elveția, în timpul ocupației franceze, numai credința a mai susținut spiritul național, iar la Evrei ce altceva decât tradițiile, obiceiurile și nădejdile religioase mai face legătura între acești fii ai lui Avram răspândiți pe tot rotogolul pământului? (P. Oltramare). Deci religia, în istorie, e o desmințire categorică dată principiilor marxiste.

Istoria religiilor e importantă și din alt punct de vedere: ne dă o perspectivă nouă, rodnică asupra istoriei omenirii întregi. Din acest unghiu de vedere cât de emoționantă-i perspectiva omenirei unită prin credință într'o putere ce-o depășește, credință într'o forță ce-o sprijine ori de câte ori se clătină de slăbiciune, credință care o smulge din animalitate, o disciplinează și-i dă fiorii necunoscutului făcând-o să fie altfel decât mulțimea necuvântătoarelor.

Istoria filosofiilor, a artelor, a științelor, istoria politică, ori care din ele, nu cuprind atâta din istoria umanității cât se găsește în istoria religiilor. Probabil în nici un domeniu, individul,

personalitatea creatoare, nu a însemnat mai puţin decât în credinţa religioasă. „Religia e mai subiectivă decât arta şi limbajul, fiindcă în acestea din urmă omul se exprimă cu mijloace împrumutate din lumea dinafară. In forma şi materia sa, religia e exclusiv umană“. (P. Oltramare).

In Japonia de ex., împăratul e dumnezeit, în alte părţi Dzeu se coboară pe pământ şi se preface în om; dar totdeauna omul-Dzeu şi Dzeul-om răsare din inimile şi minţile muritorilor, cari îi adoră: răsare din umanitate. Deacea „istoria umanităţii cu nădejdile şi disperările ei, nicăiri nu poate fi citită mai uşor, mai plastic decât în istoria religiilor. Individualităţile creatoare şi massele, cari au orbecăit în umbră îşi au sufletele sculptate în marmora albă a religiilor care ne-a rămas dela ei“. (Acelaş autor).

Cu toată covârşitoarea importanţă a religiilor cum reese de aici şi cum vom arăta-o în numerele următoare, la noi se ştie puţin despre această credinţă. S'au cercetat raporturile credinţei religioase cu ştiinţa şi filosofia, cu politica şi morala, cu arta şi... iubirea (Freud), dar la noi s'a răsfrânt puţin din aceste discuţii. In schimb cuvântul religie îl întrebuinţăm des. Discuţii în jurul fenomenelor religioase se aprind uşor şi se potolesc greu, căci argumentele, pro şi contra, deşi scormonite în graba luptei cu vorba, nu voesc să se sfârşiască.

Inainte de a trece la articole în care vom trata amănunţit diferite feţe ale credinţei, vom scrie în cele ce vor urma, tot generalităţi despre acest fenomen.

V. VLAD.

PREMISELE CULTURALE ALE SOCIETĂŢII VIITOARE

EDMOND SÉCHÈLLE

„Jusqu'á présent je n'ai guère trouvé qu'un principe, si simple, qu'il sem blera puérilet que j'ose à peine l'indiquer: une société humaine, sur tout une société moderne est une chose vaste et compliquée."
(*H. Taine*. L'histoire des Jacobins. Introduction).

Până la războiul mondial concepţia generală a fost că centrul de greutate al culturii e în Europa: filosofia a fost filosofia

BCU Cluj / Central University Library Cluj

europeană și literatura, literatură europeană. După războiul mondial situația s'a schimbat radical: europeanul și-a pierdut superioritatea lui absolută și privilegiată asupra raselor deosebite ale continentelor și a devenit numai primus inter pares. In viața europeană de după războiul mondial, se simt două influențe străine: invasia americană și cea asiatică. Centrul de greutate al vieții sociale din punct de vedere al civilizației s'a transpus în America, iar din punct de vedere cultural în Asia. [1]

In ce privește invasia americană: capitalul american a devenit tiranul atotputernic al vieții economice, „the spirit of business" dirijează societatea pe toată linia, de la cultul extrem al technicii, prin diletantismul cultural, până la diferitele distracții putem constata înfuențele specific americane. In locul muzicei divine a lui Beethowen auzim jazz-band-uri și cacofonii, în locul baletului clasic al unei Anna Pawlowna, vedem convulsiunile unei Josephine Baker și diferitele dansuri americane. In filosofie, se răspândește cu un succes extraordinar pragmatismul extrem, justificarea teoretică a infantilismului Jankeylor. [2]

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fundamentele culturale ale Europei de azi datează dela Renaștere: reacția naturală a dogmatismuliu evului mediu, cercetarea obiectivă a naturii, din care s'au desvoltat științele naturale ale epocii noastre și evoluția gândirii spre cunoașterea pozitivă-rațională, toate au evoluat progresiv până la secolul XX-lea.

In deceniile ulterioare, s'a descoperit faptul, că prin raționalismul științific nu putem desprinde esența realității, ci numai unele aspecte ale ei și astfel putem vorbi despre existență cu filosofia ironică alui Voltaire.

„Pardonnez-moi...

Mais je pense, entre nous, que vous n'existez pas".

Raționalisul științific ne fiind competent pe toate terenurile existenței, a fost distrus de criza contemporană, întocmai ca și scolasticismul dogmatic, el n'a fost descompus prin argumentări obiective, ci prin tendințele utilitariste ale unei clase noui, derivată de evoluția socială, prin tendințele burghe-

---

[1]) *Linke Poot:* Neue Rundschau, 1925.

[2]) *Maurice Baucher:* La philosophie de H. Keyserling.

ziei embrionare, a cărei energie latentă a postulat o nouă concepție teoretică.[3])

După răsboiul mondial trăim o criză asemănătoare ideologiei noastre trecute: idealurile noastre de până acum toate au devenit iluzorii, toate s'au compromis prin cataclismul gigantic al răsboiului mondial. Iată stuația europeană de după răsboi.O înaltă civilizație technică fără conținut psihic și moral, forme culturale anacronice, religii și dogme fără credință, sisteme parlamentare cu excluderea poporului, o organizație economică intercontinentală în favoarea unor regi de trust, o știință naturală a cărei relativitate nu poate să explice natura

De aceea sunt așa de confuze și direcțiunile artistice modrne (futurismul, activismul, dadaismul, etc.), obiectivări artistice ale dezorientării generale.

„Du gleichst dem Geist den du begreifst" (Goethe).

De aici se explică și faptul, că niciodată n'au apărut încă atât de multe tendințe, atât de mulți porofeți pe orizonutl culturii Occidentale, ca azi.[4])

In trecut un Schopenhauer, un Deussen, n'au putut deștepta interesul Europei spre filosofia indiană. Și acum? Ziare politice reviste literare și filosifice se ocupă în continuu cu problemele extremului Orient. După căderea raționalismului științific, Europa caută soluționarea crizei prin iraționalismul Orientului.

Drumul intermediar între aceste două culturi a fost misticismul artistic, eurasiatic al lui Dostoiewski, care a devenit — constată H. Hesse — idealul tinerimii germane în locul lui Goethe și Nietzsche.

Apoi s'au înființat și drumuri imediate. A apărut cartea lui Lao-Cé „Tao-te-King", împreună cu „Buddhas Reden" în diferite ediții și extraordinar de multe exemplare ce s'au epuizat în decurs de 4—5 ani. Intr'adevăr „ex oriente lux"!

Spiritul Budhismului, al Taoismului și al hinduismului, în general a cucerit omenirea occidentală.[5]) Astfel se explică succesul extraordinar al lui Tagore și răspândirea teosofiei.

„Nevoile metafizice" ale masselor au provocat misticismul

[3]) *Max Scheler*: Die Wissensformen und die Gesellschaft. Leipzig. Neue Geist Verlag. 1928.

[4]) *Spengler*: Der Untergang des Abendlandes. München, 1923.

[5]) *Helmuth Von Glasenapp*: Der Hinduismus. München, 1922.

irațional sub diferitele lui aspecte. Prinderea imediată a realității a devenit problema cea mai actuală. In filosofie avem antiintelectualismul lui Bergson, bazat pe intuiție, un fel de apropiere de contemplație a fachirilor indieni, în vederea pătrunderii cât mai intense și imediate a vieții.[6]) Direcțiune artistice moderne, mai ales expresionismul și cubismul, sunt bazate pe năzuința de a reduce in modul cel mai scurt drumul între trăirea internă artistică și înfățișarea, exprimarea formală. [7])
Astfel simptomele crizei culturale ale Europei ar deveni evidente, dacă n'am avea, pe lângă invasiunile americane și asiatice, și tendințe specific europene. Sunt o mulțime de dircțiuni modrne, care se luptă între ele, din care însă până acum nu s'a putut desvolta nici un sistem dominant.

Putem constata numai direcțiunea evoluției filosofice, care tinde dela psihologism spre logism. Panlogismul marburgilor și valorile lui Rickert au modificat inclinațiile subiective ale Kantismului. In lupta pentru cunoaștere, subiectiviștii și obiectiviștii au ajuns la înțelegere pe un domeniu comun: au acceptat un *àpriori logic* ca „conditio sine qua non" a cunoașterii
BCU Cluj / Central University Library Cluj
în general. După apariția criticei psihologismului *(Husserl* „Logische Untersuchungen") trebue să constatăm predominarea logismului. In sfârșit, ca manifestarea contimporană cea mai importantă a gândirii europene, apare în 1921 „System der Philosophie" a lui Rickert, care după tendințele diametral opuse ale filosofiei moderne, stabilește doi poli ai existenții: realitatea și valoarea, din cari apoi izvorește viața, „realitatea vie".

Cum am văzut, concepția lui Spengler în privința filosofiei europene nu e justificată, pentrucă gândirea europeană, grație puterii sale de creație, prin vitalitatea sa multilaterală, este capabilă să contrabalanseze influențele străine. Să analizăm acum fundamentul științelor naturale contimporane, care după Bergson [8]), se disolvă în realitate și nu pot să explice natura.

Intelectul uman in trecut a creat un spațiu cu trei dimensiuni și fără materie. Electronul, protonul și spațiul plin de gravita-

---

[6]) *R. Gillouin:* La philosophic de Henri Bergson.

[7]) *G. Marzinski:* Die Methode des Expressionismus. Leipzig, 1924.

[8]) *H. Bergson:* Durée et simultaneité. Sur la théorie de Einstein. Paris, 1921.

ție al lui Einstein nu este altceva decât un spațiu plin de materie, deformat, dar real a cărui geometrie cu diferitele ei rezultate culminează în teoria lui Einstein-Weyl. Deci conclusia nu este altceva decât unificarea geometriei lui Riemann-Gauss cu fizica lui Einstein-Weyl. După reducerea conținutului fizic al lumii la conținutul pur geometric, nu trebue să urmeze în mod necesar o decădere a cercetărilor fizice. Din contră, cercetările lui Einstein, Weyl, Bohr, Perrin și Milikan au condus la o astrofizică nouă. S'a schimbat concepția despre structura materiei. In locul cosmologiei bazate pe metric a lui Euclides, se naște una nouă, care refuză absolutismul spațiului, al timpului și al geometriei. Poezia transcendentală a universului cu patru dimensiuni, este departe atât de materialismul biologic, cât și de spiritismul mistic.[9])

Deci există o năzuință puternică în Europa de azi spre crearea filosofiei și a științei viitorului, spre ajungerea la un ideal specific european, bazat atât pe cultura filosofică cât și pe civilizația științifică.[10])

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Și acum să examinăm idealurile invasiunilor străine, față de idealul european. Conducătorul genial al „Schule der Weisheit" din Darmstadt, H. Keyserling, în opera sa recentă „Weg zur Vollendung" analizează tipurile americanismului și ale hinduismului, mai ales pe Jankei și Joghi.

Jankeul s'a pierdut capacitatea asociativă mai înaltă, reacționează exclusiv la excitațiunile fizice: cultivă automobilismul și dansul, citește ziarele de sport, resolvă șaradele gazetelor; îl interesează literatura de colportaj, cultura de bar, varieteul, charlestonul jazz-bandul și boxul. Atât! Dar cauza „infantalismului" și a „creștinismului" constatat la el nu este cultul extrem al technicii, cum susține Keyserling. După concepția lui Upton Sinclaire, Jankeul este determinat mai mult de sistemul de producție al epocii noastre, care a ajuns la punctul ei culminant în America.[11])

Tipul diametral opus este idealul indian, tipul de Yoghi. El nu trăește, viața se scurge in și prin el spre *Absolut.*[12]) El nu

---

[9]) *C. Nordmann:* Einstein et l'Univers. Paris, 1927.
[10]) *Rickert:* Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft.
[11]) *Upton Sinclaire:* The victime of capitalism. The World, 1926.
[12]) *Deussen:* Outlines of Indian Philosophy. Berlin, 1909.

rămâne la suprafață, ci se aprofundează în esența existenții. Numai după concentrări intense se ridică la înălțime, ca să fie capabil de a distinge cea ce e bun și rău, dar nici după cunoașterea etică nu tinde spre rezultate practice, ci se reîntoarce la forma vegetativă a vieții, la un fel de retragere aristocratică: etica pentru el este numai mijlocul disolvării în conștiința cosmică; pentru el utilizarea lumii, ar fi o violare a legii cosmice.

După ce Keyserling a comparat tipurile de mai sus, ajunge la rezultatul, că idealul viitorului nu poate fi nici unul, nici altul, ci sinteza lor. In America avem numai civilisație tehnică; în India numai cultură interioară: viitorul nu poate să fie bazat nici pe unul, nici pe celalt, ci trebue să le sintetizăm: să utilizăm cultul activității practice al Jankeilor și calitățile inferioare ale Joghilor; să înlăturăm atât infantilismul american, cât și inactivitatea indiană.

Și aici Keyserling devine naționalist, pentrucă în opera sa (apărută în America) „Germany the world's laboratory" el găsește, că idealul de mai sus se va înfăptui în Germania de azi. Mi-aduc aminte aici de maxima lui Hegel: „Wie die Welt sein soll, dies zu lehren, dazu kommt die Philosophie immer zu spät".

Keyserling n'a făcut o distincție necesară, fără de care ușor ajungem la spiritualismul reacționar. *Abuzul* technicei este dușmanul culturii adevărate, dar *utilizarea rațională* a technicei, prin care stăpânim materia, spațiul și timpul, este mijlocul cel mai efectiv spre interiorizarea omului.[13])

Astfel apare o nouă invasiune cu o nouă soluție a problemelor: materialismul istoric contimporan, care accentuiază utilizarea rațională a technicii producției într'o societate colectivă.

Deci în limba lui Hegel, avem o teză: neglijarea technicei (India), o antiteză: abuzul technicei (America) și o sinteză: utilizarea rațională a technicei (idealul societății colective).

Keyserling nu merge mai departe de Germania de azi și omite examinarea materialismului istoric și a obiectivării lui momentană, (Rusia de azi) a cărui analiză resumativă o facem mai jos.

Materialismul istoric contemporam conține elementele miș-

[13]) *V. Nitti:* Europo ce la abismo. 1925.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

cărilor spirituale, cari au dominat în cultura europeană de la Renaştere.[14]) *Are fundament filosofic: de o parte* e în legătură cu Spinoza (causalitas universalis conservatio propria), cu Hegel (filosofia sa istorică, raţiunea universală e un proces logic, formele sociale nu sunt permanente, dialectica sa), cu Feuerbach (umanismul colectiv al acesteia, fiinţa creştinismului, ideile omului sunt manifestări secundare ale materiei); *de altă* parte în legătură cu Stein (op. Der Sozialismus und Kommunismus des heutigen Frankreichs, Leipzig, 1842), cu utopiştii francezi, mai ales cu St Simon (istoria e produsul schimbărilor economice, evoluţia e independentă de voinţa omului), şi cu Louis Blanc „la concurrence conduit au monopole", „le droit au travail", „les ateliers nationaux"). *Are fundament ştiinţific-natural:* e în legătură cu Ricardo, Godwin şi Thompson (teoria valorii, cheltueli de producţie, etc.) şi în sfârşit e în legătură cu imprejurările epocii (toată istoria se explică din luptele claselor).

Ca concepţie despre viaţă, într'o măsură mai mare, e cel mai perfect sistem al materialismului. Conţine: 1° *materialismul diatetic,* care tratează fundamentul general al teoriei cunoaşterii în relaţia dintre gândire şi fiinţă; 2° *materialismul filosofic,* care analizează după spiritul ştiinţelor naturale ale epocii noui, problemele relaţiei dintre suflet şi materie; 3° *materialismul biologic,* evoluţia naturală în sensul lui Darwin; 4° *materialismul geografic,* care susţine dependenţa istoriei culturale a omului; de formarea suprafeţii pământului şi de mediul fizic; 5° *materialismul economic,* care tratează influenţa relaţiilor economice şi technice asupra evoluţiei sociale şi spirituale; 6° *materialismul etic,* care înseamnă izolarea fantaziilor supranaturale ale religiei, trecând scopurile şi forţele vieţii şi ale istoriei în viaţa reală.[15])

Incercarea realizării sistemului de mai sus (în Rusia de azi) este încă departe de idealul materialismului istoric, ea a devenit totuşi o forţă componentă a epocii noastre prin influenţa ei socială, economică şi politică. Societatea europeană, în ultimul deceniu din punctul de vedere al orientării, a fost o echilibrare continuă între New-York şi Moscova.[16])

[14]) *A. Loria:* Empiriocriticismo e materialismo storica. Sciencia Milano.
[15]) *Boukharin:* La théorie du materialisme historique. Paris, 1925.
[16]) *Zagorskij:* La Russie et l'Europe contemporaine. Genève, 1927.

Societatea europeană de azi, nu se încrede în capitalism şi e străină de comunism. In ce direcţiune va evolua Europa: spre capitalismul american sap spre ideologia colectivistă? „Qui vivra verra". Ceeace putem constata, este că „procesul istoric nu e o linie dată, o parabolă, un şurub archimedic, ci o curbă, care nu poate fi definită nici de geniile cele mai mari ale oamenirii; *în istorie nu există nici un scop* care să *nu fie un aracronism, chiar în momentul naşterii sale* [17])

Trebue să ne mulţumim cu faptul că trăim în momentele realizării utopiilor.

SCRISORI DIN NOUA—ZELANDĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Auckland, Februarie 1929.

Amice,

Sunt ani de atunci. Rănile pe cari le a lăsat războiul mondial pe trupurile istovite ale ţărilor europene abia s'au cicatrizat. Eu am luat toiagul pribegiei şi m-am instalat aici în insula aceasta aproape tot atât de mare cât şi Italia de pe continentul vostru însă cu o populaţie mult mai rară.

In jurul meu e aşa de pustiu şi huruitul infernal al civilizaţiei noastre nu are în sufletul meu, decât un slab ecou lăuntric. Sunt la marginea unui fiord asemănător celor dela extremul celălalt al diametrului dus din acest punct prin centrul globului.

Iţi aminteşti, amice, ce poziţie trebue să iei în faţa unui tablou original pentru a avea perspectiva necesară? In faţa tabloului urias al evolutie societăţii omeneşti — fie că subiectul lui îl socoteşti grandios, dramatic sau grotesc — am căutat să contemplez din depărtare. Caut perspectiva la câţiva paşi distanţă pe acest mic glob, care nu este altceva decât o boabă de mărgănitar în salba nemărginitului. Şi contemplez tabloul care se pictează în faţa ochilor noştrii, sau dacă vrei, este pictat apriori de către Marele pictor, care-l rulează doar dela inceputul inceputurilor.

Trebue să fii desrădăcinat din pământul tău natal, să treci prin focul purificător al Americei, ca, aşezându-te într'o asemenea insulă, să cauţi a judeca lucrurile fără ură şi fără dragoste. Nu trebue să ai fraţi, surori, copii, părinţi şi strămoşi.... ah, mai ales strămoşi! Acestia, ingropaţi

---

[17]) *Gystrow:* Internationale Rundschau. 1922.

în apropierea casei tale, te urmăresc, îţi cer dragostea, amintirea: jertfe. drept obol pentru dansul vagabond din jurul casei tale.

Eu n'am copii, nici fraţi şi nici strămoşi. Nici nostalgia nu mă cuprinde. Când circulaţia în societatea voastră va fi şi mai năvalnică, în jurul casei tale nu vei mai avea morminte de strămoşi, şi nici nu vor mai dansa dansuri vagabonde, cerându-ţi obolul dragostei şi al amintirei tale: unii din ei vor pieri pe vapor şi vor fi aruncaţi în Ocean, alţii într'o parte sau alta a globului.

Atunci te vei simţi singur, vei iubi pe semeni numai atât cât *trebue* şi-i vei judeca cu o aspirare descătuşată de prejudicăţile voastre convenţionale.

Acest lucru îl încerc eu aici.

Astfel îmi va reuşi, probabil, să privesc frământările acestui furnicar al societăţii umane, cu suficientă obiectivitate.

Motivul pentru care te-am smuls, amice, din lumea preocupărilor tale, adu căudu-te aci în pustiul surd al Pacificului, mai este şi altul: anume toţi ochii scrutătorilor încep a se îndrepta spre acest imens ocean liniştit la suprafaţă, ca şi când aici ar avea să se proecteze în viitor, frământări şi lupte mai grozave, decât fierberile vulcanice din adâncul valurilor lui.

Şi într'adevăr există o frământare surdă în acest Orient, care până mai eri era înconjurat pentru noi cu o aureolă de basm.

Dacă n'ar exista alt fapt în acest Orient, decât acela al unei populaţii extrem de prolifice şi tot ar trebui să ne atragă privirile atente la orice fenomen social. Altădată, emigrările marilor mase de oameni, cunoscute în istorie sub numele de „năvăliri", au fost manifestarea cea mai caracteristică a unei societăţi: au fost o ventilare salutară a ţărilor suprapopulate, care-şi caută Canaanul. Un fapt divers ar trebui să se petreacă: o epidemie, o foamete, sau vre-un războiu — ca să se producă o nouă revărsare de oameni.

Persia a vrut să se extindă odinioară în Europa şi a fost înfrântă la Termopile, Salamina şi Plateea, ca mai târziu să fie definitiv săturată de această dorinţă de invasie, de către Alexandru al Mare

Europa, douăzeci de veacuri a fost scena tuturor frământărilor, cari au putut nelinişti mintea şi ambiţia omenească. Nicăiri, în nici o parte a lumei, nu s'au petrecut atâtea transformări, nu s'au format şi pierit atâtea culturi şi nici unde nu s'au perindat în creerul omenesc atâtea idei şi probleme. Europa, bătrâna şi tânăra Europă, cu păcatele şi ambiţiile ei, a fost focar de lumină, cu care n'a putut rivaliza din Orient decât numărul.

În timpul acesta Asia şi mai ales India era cufundată într'o inactivitate adâncă şi într'o mistică contemplare a naturii. Cauza acestei inactivităţi contemplative a fost în mare parte clima: „Soarele Indiei e teribil; nimeni nu-l poate suporta cu capul descoperit. Exerciţiile corporale devin intolerabile şi dorinţa de repaos şi trândăvie de neinlăturat. Stomacul nu mai are nevoie de alimente, muşchii se moloşesc, nervi devin excitabili şi inteligenţa visătoare şi contemplativă. O sensibilitate feminină se naşte, o fineţe extraordinară a percepţiunilor, un suflet situat la

marginea nebuniei, capabil de toate furorile, de toate slăbiciunile, şi de toate excesele, gata să răspundă la toate ciocnirile, vecin cu halucinaţia, extazul şi catalepsia. . . ." [1])

Europa, cu un climat mai puţin dulce, cu o natură mai puţin luxuriantă, a căutat să-şi facă o cultură din zidul masiv şi rigid al raţionalismului şi logismului calm, obiectiv, proectat în afară şi fără misticism. Religiile Europei, chiar dacă nu au fost la origine calculate şi raţionaliste au devenit îndată ce au prins rădăcini.

Europeanul, în faţa acestei naturi indiferente şi crude a trebuit să ia poziţie duşmănoască smulgându-i cu trudă bogăţiile ce ea le ascundea cu avariţie.

Ţinta Europeanului este o continuă şi tot mai mare afirme a personalităţii sale şi o continuă victorie a succesului în lupta pentru existenţă.

„Europeanul puternic, armat, a cucerit pământul, a despicat solul, a clădit cetăţi, a distrus şi a aservit rasele inferioare, şi-a construit epopei, mituri, ştiinţe, morale, filosofii şi s'a contemplat orgolios pe sine în legenda eroilor săi . . . Dacă Brahmanul voia să devină un zeu în ceriu, Grecul şi Romanul dorea să devină un zeu pe pământ". [2])

Nu te mira amice, dacă îndată rupă războiul mondial, o seamă de profeţi se ivesc şi predică deşărtăciunea ambiţiilor create de morala Europeană. Nu te mira, dacă vei auzi pe apostolul bengalez dela Santiniketan, predicând pentru Europa o apropiere înţelegătoare spre şoaptele isipitoare al naturii. . . „când omul se desface de atingerea cu infinitul, dătătoare de viaţă şi purificatoare, şi-şi caută în sine însuşi hrana şi tămăduirea, atunci cade în nebunie, se sfâşie în sdrenţe şi îşi mănâncă propria-i carne. Lipsită de fondul universului, sărăcia lui îşi pierde demnitatea şi rămâne murdară ş fără ruşne. Bogăţia lui îşi pierde mărinimia şi rămâne numai risipitoare . . . Ţinta Indiei nu era să ajungă la putere, să-şi exalte capacităţile şi forţele, pentru obişnuitul câştig de bogăţii sau de întâietate militară şi politică . . . ci de contemplaţie în singurătate . . . şi a pierdut mult din punct de vedere al câştigurilor omeneşti . . . Omul poate să distrugă şi să jefuiască, să câştige şi să îngrămădească comori, să facă invenţii şi descoperiri, dar el e mare numai întrucât sufletul lui cuprinde infinitul" [3])

Pentru acest gânditor-poet, singura soluţie salvatoare a culturii viitoare este contopirea acestor două culturi specifice. „Európa e bogată în spirit, care e impersonal şi săracă în suflet. India e bogată în suflet şi săracă în spirit. Se va întâlni astfel spiritul cu sufletul, ştiinţa cu conştiinţa, acţunea cu viseul, Occidentul şi Orientul" . . . [4])

In orice caz, amice, e un spectacol din cele mai interesante, acela cari se petrece în faţa ochilor noştrii. Războiul mondial a făcut această dislocare a punctului de interes şi l-a proectat spre Orient. Ştiinţa bătrânei Europe

---

1). *H. Taine:* Le Buddhisme („Nouveaux essais de critique et d'histoire")
2). Ibid.
3) *Tagore:* Sadhana.
4) *Nichifor Cronic:* în prefaţa „Naţionalismului" lui Tagore.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(e bătrână mai mult din cauza materialului uriaş şi grandios al ideilor şi cunoştinţelor pe care le-a acumulat, decât din cauza vârstei sale) a reuşit abia acum câteva decenii să descifreze moştenirea literară a Orientului. Atenţia îndreptată de cercetători spre această moştenire a generalizat-o războiul din punct de vedere politic.

Intrigile pe cari le ţese Uniunea Sovietică sunt de natură a ne atrage şi mai mult privirile într'acolo. Nu de mult s'a încheiat un tratat comercial între Uniunea Sovietică şi statul liber Arab *Jemen*, pentru a atrage pe Arabi din sfera relaţiilor cu Englezii. Turcii, Persii, Afganii şi Arabii par a recunoaşte poltica pacifistă a Uniunii, care doreşte — zice-se — să-i scape de sub pericolul imperialist englez. Se poate întâmpla însă, ca imperialismul deghizat al Rusiei să aibă rezultate hotăritoare pentru politica globului, să pună stăpânire pe Nordul şi Sudul Asiei spre a da mână la un moment dat, prietenoasă ori provocatoare, cu America.

Retvoluţia recentă a Chinei, înlăturarea monarchiei, fenomen social care n'a adus o trnsformare prea adâncă, ar putea fi de natură a aduce în viitor schimbări radicale, atât în ce priveşte ideologia raţionalistă confuciană, cât şi în ce priveşte organizaţia societăţii lor.

Temperamentul prin excelenţă războinic şi acparator al Japonezilor, se evidenţiază tot mai mult dela războiul lor cu Ruşii, încoace. Spiritul imperialist japonez caută extindere atât spre continent (atrăgând în sfera influenţelor şi intereselor sale Mandşuria, Coreea şi partea de răsărit a Chinei), cât şi spre golul imens şi tăcut al Oceanului Pacific.

Singură India, moleşită de soarele cald şi adormită în extazul ei mistic, îşi trimite sol de pace, apostol al unei apropieri a culturilor şi a iubirii de oameni. Singură India budistă, pare a fi străină de acest spirit egoist şi de acest „naţonalism umflat şi imperialism orgolios" (cum îl numeşte Tagore) şi ne arată deşărtăciunea acestor câştiguri omeneşti.

Acest suflu de pace predicat prin Europa şi răspândit, odată cu exotica literatură a Vedelor, în toată lumea, nu este oare totodată şi desşteptarea acestor popoare amorţite într'o viaţă pur vegetativă? E foarte verosimil amice, ca toată literatura aceasta tagoristă, să fie scrisă mai mult pentru europeni şi să fie înţeleasă numai de ei. Nu trebue să crezi în pronosticurile lui Spengler, Frobenius şi Keyserling, ca să vezi, că cultura omenească trebue să ia o nouă *atitudine*. De ce n'am inversa termenii aranjaţi temător de către apostolii uneia şi alteia din cele două lumi? Europa într'adevăr pare a fi extenuată intelectual şi fizic. Pare a căuta odihnă într'un nou spiritualism, interiorizare sau dacă vrei s'o numeşti — apropiere de natură. De ce n'am putea crede în posibilitatea inversării acestor valori în viitor, în posibilitatea infiltrării în Asia a unui spirit eminamente european... şi invers. Sunt atâtea indicii, cari te îndrăptăţesc a crede — abolind principiul influenţei mediului, al climei (care de sigur nu este singurul factor explicativ) — că această inversare e pe cale de a se realiza.

Ce ar putea opune Anglia într'adevăr, unei formidabile încercări de scuturare a binevoitorului ei sprijin ocrotitor, nu în sensul preconizat de Sovietele ruseşti, ci pentru evidenţierea primului pas de *europenizare* a

Asiei? Ce ar putea opune bătrâna Europă, unui naţionalism viguros, care ar putea să urmeze îndată după această scuturare reconfortantă? Principiile internaţionalizante, bâlbâite neputincios de către Instituţia de la Geneva creată anemic şi născută fără vreme pentru amăgirea scepticismului nostru?

Nu-i tocmai necesar, să urmeze şi in Asia lanţ, verigă cu verigă, povestea frământărilor din cele o mână de veacuri, aşa cum a urmat in Europa. E greu şi riscat să prevedem, sau să căutăm măcar a prevedea, cum au să se formeze acele „Welt-anschaunguri", ce au să vie. Toate indiciile insă pledează pentru o reintinerire, reconfordare în Asia, a „naţionalismului umflat şi a imperialismului orgolios", după ce — natural — şi acest jumătate de continent, se va fi cufundat complet in civilizaţia technicizantă a Orientului, sau mai bine zis, după ce şi Aşa va trăi în plin, tipul caracteristic al civilizaţiei occidentale, numit de filosoful dela Darmstadt: „Tipul şofer".

Şi-atunci, în loc să urmeze înfrăţirea universală, profesată de unii filosofi sau intrevăzută naiv de romancierii, cari îşi proectează nostalgia în viitor, o să urmeze probabil o serie de mişcări sociale nebănuite, graţie energiei care a dormitat de câteva zeci de veacuri în vinele unor oameni cu pielea galbenă. Dacă nu din altă cauză, cel puţin din cauza aglomeraţiei de oameni, repartizată neproporţional pe un teritoriu care e numai a şaptea parte din uscatul întreg al globului.[1])

Nu utită insă, că cei un miliard de locuitori ai Asiei se frământă: diferitele state încep să discute protectoratul Angliei şi al Statelor-Unite în extermul Orient şi încep să ducă o politică neprietenoasă contra Angliei mai ales, care a fost educatoarea şi aliata intregului Orient — „Cine ştie dacă Magellan, când a dat celui mai vast din oceane numele de *Pacific*, nu ş'a imaginat, fără să ştie, ironia cea mai crudă şi cea mai sângeroasă a istoriei? . . .[2])

Şi nu-i o simplă intâmplare apariţia unui ascet agitator, a lui Gandy, care este iubit de toată lumea, al cărui portret în poziţie de aşcet aşezat aproape gol cu picioarele incrucişate, îl afli pretutindeni in India şi Ceylon şi pentru care negustorii au anunţat prin afişe, că-şi vor vinde mărfurile cu un rabat de cincizeci la sută, în ziua în care va fi eliberat din inchisoare.

Iar noi, spectatori neputincioşi, ne mulţumim să observăm cu atenţie şi cu indiferenţă furnicarul acesta de oameni. Ne mulţumim să-i observăm măcar în spaţiu, cu mijloacele pe cari ni-le pune la dispoziţie technica minunată a civilizaţiei noastre, pe care atâţia o detestă, şi care singura — paradoxal — va fi propabil salvarea omenirii.

In timp, o crede-mă amice, e peste putinţă . . . şi nici romancieri cei mai indrăzneţi în imaginaţie nu-şi vor putea da seama de pe acum ce combinaţii şi forme va lua societatea omenească şi ce probleme se vor

---

1) *P. Vidal de la Blache*: „Principes de geographie humaine".— Sunt regiuni evaluate la 15 milioane km. (odată şi jum. Europa), cari abia au în total 26—27 milioane locuitori: Brazilia, Chili, Australia, şi Noua Zelandă.

2 *V. Blasco-Ibañez*: „Le voyage d'un romancier autour du Monde"; vol. I. Cap. XXIV

ivi pentru reglementarea vieții acestui furnicar. O, dacă ai căuta să vezi în timp, ceea ce poți să vezi măcar inperfect în extensiunea spațiului, n'ai vedea altceva, decât ce văd eu acum din balconul vilei mele, la gura unui fiord, de care e plină insula noastră tăcută:

Din adâncul mării se ivesc la suprafață ici colo vietăți ca niște pietre scumpe și diamante, cari împrumută ceva din culoarea mării. Se ivesc mii de vietăți de acestea până ce suprafața mării e încărcată, ca și copacii de floarea primăverii. Se abat miriade de organizme la mal și spărgându-și coaja apar ca niște fantome sup formă nouă, gata să zămislească viața nouă. Au aripi, devin apte pentru a străbate văzduhul. Nori negrii și totuși transparenți se ridică să soarbă în plin aerul fecund al primăverii și să soarbă plăcerea fecundității.

Au trecut prin lupta pentru existență a lor, acolo în mijlocul valurilor, unde au trebuit să se apere sau să devină hrană peștilor. Au trecut peste acest măcel și cari au supra vieţuit, pot să guste în plin paharul spasmului dulce, de o clipă, al facerii: urmează *imperecherea*. Iubirea insectelor își ajunge apogeul. Ori unde te-ai uita, vezi straturi întregi de mici vietăți așezate pe mal, trepte de biserică făcute anume pentru clipa supremă a vieții lor.

A trecut clipa și roiul care și-a plinit menirea inclină ,ca și coroana unui copac îngălbenit de povara operei săvârșite în cursul verii.

Nori întregi de vietății cad fără vlagă în apă după clipa dulce a *morții*. Au plătit scump acea clipă și trebue să facă loc altor vietăți. Mai întâi pier femelele dupăce și-au depus ouălele în valurile spumegânde. In urmă cad și masculii de greutate epuizării de o clipă. Intreagă nunta aceasta se sfârșește în două ore; serbarea bachanalelor s'a jubilat între *iubire* și *moarte*, fără să poată fi atinse de altă suferință decât iubirea și fără să fi putut suferi altă durere afară de moarte. [1]

Așa este furnicarul uman privit în perspectiva timpului.

Și-acum, amice, se închid fiordurile toate și dupăce voi mai contempla câtva timp lumina fosforescentă a mării, mă voi retrage, pentru a-mi imagina o scrisoare, pe cari ți-o voi trimite în curând, despre literaturi, ca factor și expresie adecuată a mediului cosmic și social și despre societățile omenești, cari la rândul lor vor trebui să se desvolte în viitor așa cum o zugrăvesc literaturile.

Oscar

—◆◆—

1) După Bölsche.

NOTE ŞI INFORMAŢIUNI

ECONOMICE

Pe marginea împrumutului. Complexul vieţii economice, cu un pronunţat raport de interdependenţă între elementele lui componente, a făcut ca împrumutul extern, încheiat după îndelungate tratative, să nu rămână pentru noi un simplu eveniment de ordin financiar, ci să marcheze în acelaşi timp şi inaugurarea unei noui epoci în politica noastră economică.

Intr'adevăr nicăeri nu se evidenţiază mai mult lupta pentru existenţă decât pe teren economic. Şi, fiindcă o desvoltare armonică a organismului social, presupune o chibzuită îndrumare a *tuturor* ramurilor de producţiune şi activitate şi nu poate admite o protecţie excesivă acordată de Stat, numai unora din ele, *principiul interdependenţei indică şi liniile fundamentale ale unei politici economice raţionale.*

Protejarea prin taxe vamale, urcate peste măsură, a unei anumite industrii, se face în detrimentul celorlalte, iar protejarea excesivă a industriei în general, va slăbi comerţul şi agricultura. Massa consumatorilor la noi fiind funcţionarii şi agricultorii şi puterea de cumpărare a acestora slăbind în urma condiţiilor nefavorabile în cari trăesc, industriile protejate, ajung în cele din urmă să sufere şi ele alături de toate celelalte ramuri de activitate. Este ceeace s'a experimentat destul de dureros şi la noi şi poate ar fi timpul ca politica noastră economică, să nu mai fie determinată şi nici condusă după interesele partidelor politice la guvern, ci după un criteriu de justă apreciere, coordonare şi armonizare într'un *„interes general"* a intereselor tuturor păturilor sociale.

Inprumutul extern vine să împlinească multe lipsuri. El a fost încheiat cu mari sacrificii. Indeosebi este oneroasă concesionarea către trustul Suedez a monopolului chibriturilor, făcută în acelaşi timp cu împrumutul propriu zis, concesionare, care nu era neapărat necesară.

Capitaliştii nu se conduc desigur după consideraţiuni de ordin sentimental, ei caută doar *siguranţa* şi *rentabilitatea.* Faptul că au găsit însfârşit aceste condiţiuni şi la noi, este de natură a ne readuce încrederea în propriile noastre forţe şi a ne ridica moralul.

Politica noastră economică va trebui însă, să tindă a compensà sacrificiile, cari au trebuit făcute pentru obţinerea împrumutului, *prin o inviorare a producţiei şi schimbului, prin o mai bună funcţionare şi exploatare a inteprinderilor Statului şi prin o continuă sporire a forţelor productive şi de afirmare ale ţării.* **I. H.**

Zece ani de activitate a Institutului Social Român. Duminecă in 24 Februarie a. c. Institutul Social Român şi-a serbat împlinirea a zece ani de activitate, prin o şedinţă festivă care a avut loc în palatul Academiei de comerţ din Bucureşti în prezenţa Inaltei Regenţe, a membrilor guvernului şi ai Institutului. După cuvântarea Inaltului Regent Buzdugan care a relevat importanţa şi rolul activităţii stăruitoare a I. S. R. pentru pro-

gresul cultural al țării noastre, președintele Institutului Dl. prof. Gusti a arătat împrejurările cari au dat naștere „Asociației pentru studiul și reforma socială" transformată apoi mai târziu în actualul I. S. R.

Vorbind despre scopul „Institutului Dl. prof. Gusti îl definește prin cuvintele: *„idealism social,"* scoate în evidență rezultatele și realizările de pân'acum și schițează programul activității pentru viitor a Institutului. In numele guvernului a vorbit Dl. V. Madgearu, ministrul industriei și comerțului, relevând munca generoasă și idealismul cu care se lucrează la acest Institut, menit să facă lumină și să dea directive în rezolvirea problemelor de ordin social, cari se pun cu o tot mai mare insistență în viața noastră publică.

LITERARE

Un adevărat eveniment literar este numărul festiv al revistei „Ramuri" din Craiova, apărut cu prilejul împlinirii a 25 ani dela întemeierea revistei. Capodoperă a artei grafice craiovene, care si pân'acum s'a remarcat prin a technică și un stil ce rivalizau cu acelea ale marilor edituri din Apus, numărul festiv al „Ramurilor" este o nouă și puternică afirmare a muncii și culturii românești. Cât de frumos și de mișcător vorbește Dl. Făgețel, directorul și animatorul revistei în „Popas"-ul cu care încheie cei 25 de ani de rodnică activitate, despre modestele ei începuturi și cu câtă duioșie își reamintește de tovarășii de muncă de odinioară, cu cari a împărțit greutățile începutului ca și isbânzile de mai târziu!

Aproape toată elita intelectualilor și literaților de azi, a trecut pe la „Ramuri" și a lăsat în paginile ei o bună parte din tot ce a avut ea mai bun ca idei, și aspirațiuni.

Revista „Ramuri" împlinește 25 de ani de muncă neobosită, de continuă și generoasă risipire de suflet pe brazdele „Semănătorului".

Și munca nu i-a fost zadarnică! Puține reviste se pot mândri cu o activitate atât de rodnică, cu un drum urmat mai drept, mai hotărît și cu o atât de prețioasă contribuție adusă unității culturale a neamului nostru ca aceste „Ramuri" craiovene ale „Semănătorului" de tradiție și energie românească. In volumul, de o execuție technică impecabilă, amintirile duioase ale foștilor și actualilor colaboratori, alternează plăcut cu poezii, studii, fragmente, și îndeosebi cu minunate desene, gravuri și reproduceri artistice, cari îi dau un colorit pitoresc și o înfățișare de un desăvârșit simț artistic. I. H

ANCHETELE NOASTRE

Deschidem, chiar dela primul nostru număr, această rubrică, destinată anchetelor făcute printre cetitorii revistei noastre.

Desigur că nici intervalul de timp la care aparem și nici spațiul, nu ne vor permite un contact permanent și o colaborare așa de strânsă cu publicul cititor, după cum o au bunăoară gazetarii, dar pentru că știm s'apreciem valoarea aportului cetitorilor în desbaterea și rezolvirea diferitelor probleme, rezervăm în fiecare număr din revista noastră, o pagină pentru problemele puse și răspunsurile date de către cetitorii revistei.

Inchiși în cetățuia noastră, am vrea totuși să fim într'o continuă legătură cu lumea din afară să fim *„în ritmul vremii"*. Problemele de cari ne vom ocupa converg aproape toate spre studiul societății și astfel contribuțiile pe cari le vom primi, vor constitui pentru noi un îndreptar dintre cele mai prețioase.

Pentru numărul de față punem următoarea întrebare:

„Cari sunt problemele cărora ați dori să le dăm mai mare atențiune în revista noastră?"

(Răspunsurile cele mai caracteristice se vor publica în numărul nostru viitor. Ele vor trebui să fie scrise cu cerneală, citeț și să nu fie mai mult de o pagină de tipar). **Red.**

RECENZII

EMIL LUDWIG: *Der Menschensohn. Geschichte eines Propheten.* Ernst Rowohlt Verlag, Berlin 1928.

Teologii libericugetători, Renan și Strauss au studiat pe Crist numai din punct de vedere istoric; Papini a scris o apologie, Upton Sinclaire o broșură socială și acum vine Emil Ludwig, ca să descrie omul, evoluția lui interioară. In der Welt ein jedes Ding so manche Seiten hat, von denen oft sie gar nichts denken lässt wie sie zusammenpassen". (Lessing.) Autorul scrie un roman din trăsăturile umane ale lui Isus. Scopul și resortul lui nu este explicarea lui, ci înfățișarea. Vedem pe artistul care n'are pe Isus de problemă, ca Teologii și nu discută această problema

Și aici vedem un lucru curios: tema aceasta extraordinară compromite pe autor; această temă pretinde un talent special și aci nu găsim decât un fel de jurnalism. Talentul lui Ludwig a fost suficient de mare pentru interpretarea lui Napoleon, Bismark și Wilhelm II, șovăe la Goethe și s'a compromis la Isus. Intr'adevăr, concepția lui *Deussen* s'a justificat „Eine Marmorstatue, ein herrliches Götterbild, von barbarichen Händen zertrümmert, viele wesentliche Teile verschleppt und unwiederbringlich verloren, das übrige ohne zuzammen hang, mit fremden Bruchstüchen untermischt und ungeschickt verbunden, dazu das ganze durch erdartige Schichter verdeckt und überglast. Etwa ist der Eindruck, mit welchem wier den überlieferungen wom Leben und wirken Jesu gegenüberstehen. („Die Philosophie Der Bibel")

Autorul descrie omul și nu vede nici *originalitatea, nici tragicul* lui, Originalitatea lui Isus, după concepția noastră, constă în faptul că într'o lume religioasă, bazată pe deducțiune el este singurul gînditor inductiv. Citește din viață și din lume și nu din biblie. Tragicul lui era, că nici discipolii săi n'au putut înțelege într'adevăr metoda sa. Mentalitatea lui Pavel este cristocentrică, deci o concepție deductivă, împotriva, căreia Isus a luptat în modul cel mai energic.

Autorul nu accentuiază nici cele două principii fundamentale ale lui

isus, formulate de Deussen: Determinismul și imperativul categoric, ca forțe diriguitoare ale vieții, a căror sinteză filozofică se naște numai după 1800 de ani, în filozofia lui Kant.

Totuș, ca partizan al lui Goethe („Grau sind alle Theorie, doch grün des Leben gold'ne Baum"), putem spune că fotografia lui umană, afară, de nuanțele de mai sus, este destul de bine prinsă.

Dar în epoca noastră nu avem nevoie de fotografii ci de „via, veritas et vita", pe care am pierdut-o în cataclismul războiului mondial. Așteptăm pe cineva, care va putea reînvia într'o formă actuală sistemul moral cel mai înalt al lumii, acela al eticei lui Christ, care este singurul drum de scăpare din criza morală a Occidentului. Până atunci: „.... lux în Tenebris lucet et Tenebrae eum nou comprehenderunt". **E. S.**

WILLIAM T. SHANAHAN *Limitele sociologice ale domeniului epilepsiei* (The Psychiatria Quarterly, Vol. I no. 3 1927).

E un studiu foarte interesant, cu idei nouă, asupra adaptării sociale a epilepticului.

Ereditatea epileptică ne fiind bine stabilită, dispozițiunea de a reacționa prin acte criminale ne fiind legată în mod fatal de epilepsie, delictele, lipsa de moralitate și de sociabilitate ale epilepticului sunt secundare, datorite influenții mediului înconjurător, cauzator de stări emotive.

Autorul nu neagă caracterul violent, alteori melancolic cu tendințe la sinucidere al comițialului, evidențiază, însă, greșeala pe care o fac unii psihiatri de a generaliza aceste cazuri, grave, e drept, dar excepționale; arată că de multe ori epilepticul prezintă preocupări organice, dar de obiceiu, e optimist și vrea să se vindece. Aceștia din urmă, mai ales, în afară de mici perioade ar putea să aibă o ocupațiune, să fie utili societății. Pentru aceasta e nevoie de o educațiune deosebită, în stabilimente speciale, în care epilepticii să fie clasați după debușeul social potrivit fiecăruia. O secțiune anumită va cuprinde pe cei cu diagnosticul nesigur, pentru a fi observați.

In general se va lua în seamă că pe un epileptic nu trebuie să-l faci să-și simtă inferioritatea, de aceea, pe cât se poate, copii epileptici vor fi instruiți la un loc cu cei normali. Dându-li-se posibilitatea de a munci, li se va desvolta încrederea în sine și ambițiunile lor legitime vor fi satisfăcute.

Pentru rezolvarea acestor deziderate e nevoie în primul rând de schimbarea opiniunii generale în privință epilepsiei. **Dr. G. R.**

„Rewiew of Rewiew" publică în fruntea numărului său din Ianuarie un document din cele mai edificatoare pentru starea actuală a echilibrului european.

E vorba de cunoscutul memoriu confidențial adresat șefilor de partide din Germania de către generalul Groener, ministru al Reischwehrului, pentru a demonstra necesitatea construirii unui crucișător cuirasat pentru marina republicei. Cum era de așteptat, apariția sa, în plină atmosferă pacifistă a pactului Kellog, stârni ecouri multiple în opinia publică de pretutindeni. Interesul actului nu zace însă atât în obiectul său final (in-

zestrarea marinei germane cu un vas blindat). El revelează prin felul de a argumenta al autorului, o întreagă stare de spirit. Generalul Groener arată eventualele posibilități de conflict, în cari ar putea fi angajată armata germană. Pentru autor, izbucnirea unui nou conflict european este o chestiune de timp numai și în cazul acesta Germania va trebui să-și apere neutralitatea. Mai există însă și pericolul unui act de brigandaj teritorial din partea Poloniei: aceasta ar avea — după acest memoriu — cele mai serioase intenții de a invada Germania de Est. Și autorul conclude astfel: „Germania nu poate participa decât la un războiu în care ar avea reale perspective de succes. Dacă nu există, nici o persoană responsabilă nu va putea expune poporul german la sacrificii zadarnice. Dar dacă există perspective de succes, cu cât Germania va fi mai tare, cu atât mai ușor le va putea realiza".

In fața unor asemenea afirmații, cuvintele cu cari — Wickham Steed — directorul revistei, își începe articolul: „1929: Un an critic. Se cere o revoluție", primesc o deosebită semnificație.

„Am ajuns să cred — spune el — că societatea noastră și ceeace numim noi civilizație europeană, este incompatibilă cu pacea". **O. P.**

Moralitatea politică și indemnizația parlamentară. Sub acest titlu marea revistă franceză *„La revue de vivants"* a lui *Henry de Jouvenel* publică în numărul său de Ianuarie o anchetă întreprinsă în lumea parlamentarilor, in ceiace privește moralitatea, în legatură cu ultimele scandaluri publice din Franța, ca „La Gazette du Franc" etc., în care au fost implicați si câțiva membri ai corpurilor legiuitoare. Cu drept cuvânt se miră directorul revistei că oameni de afaceri fără nici un scrupul și capabili de cele mai mârșave negustorii au pătruns în parlament, târînd în noroi demnitatea și autoritatea supremelor instituții ale Statului. Și din nevoia urgentă de-a remedia acest rău care știrbește încrederea lumii tocmai în cei ce făuresc legile unei țări, văzând că ei cei dintâi le nesocotesc, „La revue des vivants" a formulat cinci întrebări pe care le-a trimis tuturor parlamentarilor cu vază, cerându-le părerea în ceiace privește moralizarea vieții parlamentare.

Chestionarul e interesant și îl reproducem în întregime:

1. Se pot lua precauții legale pentru a asigura separarea politicei, de afaceri? Care sunt ele?

2. Credeți că există incompatibilități între anumite profesiuni și mandatul de parlamentar? Puteți concepe un statut al parlamentarilor, impunând obligații speciale unora dintre ei care ar fi avocați, ziariști, membrii în consilii de administrație etc.?

3. Se simte nevoia înființării unui organism analog Consiliului de Ordine al avocaților (existent în Franța) și care să fie chemat să exercite un control disciplinar asupra membrilor parlamentului?

4. O indemnizație parlamentară mai mare este o garanție de cinste politică? Ajunge această garanție sau e nevoe de a găsi și altele?

5. Sau mai bine, moralitatea, politică contopindu-se în moralitatea cetățenească a națiunei întregi, conștiința fiecăruia trebuie să fie, ea singură judecător?

Numărul din Ianuarie ne aduce 22 de răspunsuri. Se încrucișează cele mai variate și interesante păreri ale unor senatori, deputați, foști miniștri ca: B. Nogaro, F. Petri, etc., membri ai Institutului Franței ca: J. Barthélémy și J. Bardoux. Nici unul însă nu are pretenția să rezolve problema definitiv, ci fiecare face numai anumite constatări, vine cu sugestii noi, sau arată netemeinicia metodelor propuse pentru moralizare.